

Фото Георгія Лук'янчука

3 квітня, в день 99-ліття від дня народження Олесея Гончара, відбулося вручення нагород лауреатам Міжнародної недержавної українсько-німецької премії ім. Олесея Гончара (чит. стор. 9)

Тематичне motto цього числа «СП»:

**ЛЮДИ «ПРОСВІТИ» —
ВЧОРА, СЬОГОДНІ,
ЗАВЖДИ**

**З РОСИ Й ВОДИ МИКОЛИ
КУЛЬЧИНСЬКОМУ!**

4-6

ПРИ КАЛИНОВІЙ СВІЧІ

8

**“ТИ ЗРІКСЯ МОВИ
РІДНОЇ?!”**

10

ВІЧНО МОЛОДІ...

12-13

Земля, мова, мати

Галина ПАГУТЯК

Колись я подорожувала по Хмельниччині і милувалася велетенськими полями пшениці, які ховались за обрієм. Такі картини можна побачити в рекламі українських продуктів чи кандидатів у депутати. Серце мліє від такої краси. Рівно, чисто, бездоганно, без жодного макового цвіту чи волошок. Я пам'ятаю невеличкі кострубаті поля свого дитинства, колоски де вищі, де нижчі, де повні, а де ледь-ледь. І як люди сіяли жито, аби мати хліб свого печива, чорний із кмином, величезний, який різали на частини і носили сусідам, щоб скуштували.

Приятелька вислухала мене і розповіла про секрет тих розкішних полів. У них у селі згоріло від раку троє трактористів, які сіяли ту пшеницю. Зерно було оброблене хімікатами, а чоловікам ніхто не сказав вдягнути респиратори. Хліба зараз повно, я не можу з нього вибрати більш-менш їстівного, бо хліб, який черствіє наступного дня, не може бути якісним. Влітку я наблизилася впритул до такого поля, з якого походить наш щоденний хліб. Там навіть комах немає. Немає комах, немає птахів, не-

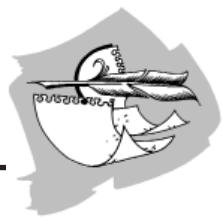
має гризунів, немає звірів. Є людина, яка до всього пристосовується шляхом мутації.

Винахідники стерильних полів, які дають багаті врожаї, подбали про те, щоб нічого справжнього і вічного не потрапило на духовний стіл українців. Принаймні вдень. Книгарні заміщені неякісною літературою, епігонською чи графоманською. Потрібні книги видаються накладом 100—300 примірників. Аби книжка українською, кажуть, для статистики це важливо. Сюди входять переклади, як правило, третьосортних книг, які називають бестселерами, бо в інших країнах ринок працює на споживачів, вирощених у пробірках масової культури. Реальна статистика — це скільки творів української класики викинуто з програми і замінено ширпотребом укрсучлїту. Як і кількість державних шкіл із недержавною мовою навчання, і кількість періодики державною мовою порівняно з недержавною. Така “культурна” політика не може не бути некерованою і не продуманою. Щось подібне було у XVIII столітті, коли козацькі старшини, аби не втратити маєтки, їздили на поклін до російської столиці, а в себе вдома за столом співали тужливих україн-

ських пісень і проклинали окупаційну владу.

Звідти почалась і зневага до матері, яка заважала повністю перетворитись на істоту, схильну до мутації. Таку матір тримали подалі від гостей зі столиці, у найдальшому кутку палацу. У фольклорі є казки і пісні на цю тему, я впевнена, вони належать до тих часів масового переродження, і річ не в тому, що хтось багатий, а хтось бідний, а властиво у походженні багатства, яку ціну за нього заплачено. Називайте скільки хочете жінку берегинею, але коли її не захищати, то і вона вас не вбереже. Побита матір у Дніпрі, вдова кіборга, за те, що виховує дітей українцями — це символ України, якою вона насправді є. Це сигнал, що деградація землі призводить до деградації мислення і загальнолюдської моралі. Бо ця потерпіла жінка — не перша. Наших заробітчанок за кордоном сприймають як м'ясо, а вдома — як повій. І вони врешті можуть такими стати в очах власних дітей. Жінка з обкладинки глянцевої журналу і жінка, яку використовують як дешеву робочу силу чи як машину для народження дітей, — це той же шмат м'яса.

Люди вимруть, залишаться самі генномодифіковані покручі.

Катерина МОТРИЧ

Продовження.
Початок у ч. 13 за 2017 рік

Я влила у ці слова про рідну землю, може, забагато почуттів і величання, бо боюся за неї, нашу рідну і єдину. У мене, на відміну від моєї приятельки, вже давно поселився в душу страх — темний, волохатий. Боюся, щоб вона, наша рідна земля, не стала товаром у руках спритних і грошлюбних, не стала власністю торгашів, людей нечестивих і непатріотичних, які поки що сидять у своїх кріївках і чекають, що ось-ось те, що вони вже фактично зробили своєю власністю, їм дозволять узаконити. Що прогуляники-законотворці таки зберуться в той фатальний день і двісті двадцять шість кнопок буде натиснуто на їхню користь. І вони умент стануть поміщиками, великими землевласниками з численними кріпаками, яких вони також зуміють привласнити.

Боюся, щоб на продаж родючих наших земель не збіглося грошовите “арбайтерство”, не притягло на наші чорноземи цистерни з хімією, не залило їх нею і не викачало з неї всі соки, весь гумус, повністю переродивши структуру ґрунтів, рослинного світу, світу комах, звірини, птахів, що просто сконають від цього. Боюся осуду, гніву наших нащадків, які, може, будуть розумнішими, патріотичнішими і щасливішими, ніж ми, і щоб не прокляли нас, немудрих, недбайливих, з ментальністю метеликів-одноденок, що залишили їм такий понищений і занапашений спадок, одержавши його благодатним від своїх предків.

Боюся, щоб новий власник-чужинець чи свій яничар, якому море по коліна, не перетворив наші чорноземи на приватні смітешвалища, крематорії, погребельні ями для хімії і радіоактивних відходів. І хто йому дикуну-печернику заборонить це робити на власній землі? Хіба ж уже не стогнуть українські села від таких бізнесменів-варварів, що отруїли ґрунти, ставки, криниці й повітря своїми підприємствами, бізнесовим варварством, з чого вони мають зиск, а народ — хвороби, масові смерті та отруєне життя. Вже навіть промишляють приватники асенізатори, які випорожняють свої цистерни поблизу сіл. У них свідомість і моральні гальма залишаються печерними, і вони сунуть безборонно, затиснувши каменюку в руках, дарма, що плоть їхнього вмістилища рухається в крутих автівках.

Боюся, щоб осквернена земля не образилася на нас і не відповіла ще руйнівнішим бумерангом: змінами клімату, до яких генетично не звикли українці, ще хво-

«Чия земля?..»

роботворнішими пестицидними плодами, виснажливими суховіями і спеками чи безкінечними дощами. Щоб вона не захотіла звільнитися від нас. (Пораючись останніми роками біля землі, я несподівано відкрила вражаючу її здатність: вона викидає з себе непотріб. І ти десь на стежці, в траві чи на грядці раптом знаходиш камінь, якого вчора не було шмат скла чи полив’яного горщика). Земля викидає те, що неорганічне їй, що порушує її внутрішню гармонію. Дай Боже, щоб і нас вона, за наше немудре до неї ставлення, не сприйняла, як уламок черепків чи пластиковий посуд.

Але у цього мого страху ще є старший брат. Він більший і важливіший. Боюся, щоб продаж землі і прихід у наші села нових панів не породив нове кріпачтво і нове рабство. Українські селяни за роки незалежності ще не звільнилися від колгоспного “раю”, від хамуватих диктаторів голів колгоспів, розгнуданих матюкливих бригадирів, крикливих ланкових, не відчули себе вільними самодостатніми людьми. Система, нав’язана північним деспотом, — кріпачтво, колгоспи, — де людина була знеособлена, без паспорту, всяких прав і свобод (ще і моє покоління не випускали з колгоспу у вільне життя без дозволу тупого начальничка. Мені, що закінчила школу із золотою медаллю і вступила до КДУ на факультет журналістики, голова сільради не хотів видавати дозвіл і додав мене: “Ось твій батько працює в кузні ковалем і ти б продовжила його справу. Чого тобі їхати з села?”) Такий тупий деспотизм породив у наших людей страх перед владою. Ще не очистилися нові покоління від цієї спадковості, а вже виплупився з того ж таки яйця дракона новий всеїдний деспот. Він “хаває” всіма пащеками відразу, трощить зубами, перемелює щелепами, у нього з’явилися додаткові залози внутрішньої секреції і видовжився кишківник. У нього курячий рефлекс — гребти під себе і пряма кишка, яка потребує постійного безперервного наповнення. Через нього в Україні так тхне екскрементами...

Дуже боюся, щоб народ, не випрямившись від колгоспного рабства, не потрапив у рабство новітніх баронів і барчуків, на чатах яких недремно стоять куплений і навіть приватизований цербер — судова система, яка ніде і ніколи не захистить просту людину, охоче кине її за ґрати, щоб не заважала, не ремствувала і не плуталася під ногами в грошовитого “господаря життя”.

Боюся, щоб прихід у наші села таких господарів, які нещадно будуть викачувати із землі всі соки, не доруйнував той пласт національної культури, яка ще подекуди жевріє. Колгоспний совокзм уже зруйнував її, той огром пісень, прислів’їв, приказок, які складало село. Ними стала багата національна культура. І ті народні пісні, що ще жевріють у нашій пісенній культурі, витікають із минулих і позаминутих століть. Навзівть бодай один пісенний шедевр

за останні 50—100 літ, який народився б у селі і став би народним. Який би можна було б поставити поруч із “І туди гора, і сюди друга”, “Місяць на небі”, “Ой, горе тій чайці, чаєчці небози”. Із тими козацькими, кріпачькими, сирітськими, вдовиними, чумацькими, гайдамацькими, строкарськими, рекрутськими, стрілецькими, за якими можна прочитувати історію України.

Село онімало, його зігнули, виродили, позбавили голосу і співу. Воно давно вже не співає так, як колись співало на весіллях, хрестинах, вхідчинах і заручинах. Його пісенний дух впав у кому, воно незмінно справляє всі доміантні події так, як і справляло, але вгодовано сидить за столами, що вигинаються від наїдків, гомонить про нові страви, хвороби, кляне злодійкувату владу, але не співає. Не співає, як колись! Коли хутори змагалися вечорами при місяці та зорях, хто кого переспіває і хто знає більше пісень. Навіть кріпачтво породило свої пісні. А нині перегдоване, перепрацьоване, втомлене і... деградоване. Молиться здебільшого в церквах московського патріархату, бо “це наша церква і так було всігда”, зі сміхотворною вимовою молиться за “своїх сродніків”, молиться за “владу і військову”, навіть не підозрюючи, що це за Путіна і Кіріла та за тих, що вбивають їхніх синів. Отаке воно нині — село, готове прийняти будь-яке насилля і будь-якого нового господаря, навіть не спробувавши дати йому якусь критичну оцінку. В селах вже давно прижилася наймитська фраза “роблю на хазяїна”. Але є в тому і певний позитив: селяни упевнилися, що не можна красти, як у колгоспі, не можна ступати у володіння “хазяїна”, бо можна виїти калікою або й узагалі не виїти. Професія колишніх колгоспних об’їждчиків, які пантрували, щоб навіть діти не збирали на полі колоски, жорстоко били людей, волочили по стерні дітей, відновилася у жорстокішому варіанті. (Так волік по стерні мою п’ятірочну сестру і його зупинила мати з косяю в руках). Тих, що не лише волочитимуть за ноги дітей і дорослих по стерні, а й спокійно вистрелять у них, бо це, мовляв, приватна власність, буде більше, ніж ми можемо уявити. І матерів із косами в руках теж вистачить. І в багатьох українських селах ці процеси вже стартували, хоча офіційного продажу землі ще не було.

Було сумно і боляче, коли років 7—8 тому я приїхала до рідні в село і розмовляла з нашою родичкою. Вона якось покірно, богобоязливо і водночас радо розповідала, що працює у нового хазяїна, та “не простого”, а француза, який, виявляється, вже давно порядкує на наших чорноземах. Вирощує буряки і вивозить їх кудись за кордон. Щедро заливає нашу землю хімією, “аж поле смердить і надихаєшся неї так, що в горлі пече і печінка болить”. Говорила впокорено, не як та, що з діда-прадіда пораяється коло землі, а як безправний наймит. Хвалилася, що зважилася на “відваж-

ний вчинок”: попросила француза привезти таку кепку, як у нього, для внука.

Мій страх не безпідставний. Бо цих людей, ментально невірних, що не звільнилися ще від колгоспного рабства, надто легко загнати в нове. І їхня сміливість далі ніж попросити в хазяїна “кепку”, не піде. І це буде новий важкий удар по нації. Неоголошений феодалізм не лише стукає в двері, а давно їх прочинив, поваливши українців моторошними тарифами, за якими надприбутки вчорашніх наперсточників-рекетирів, а сьогоднішніх володарів не лише велетенських промислових галузей, концернів, а регіонів із мільйонами підлеглих напіврабів.

На Донбасі вже все нібито вирішено. І народ (що мовби лише грав у масовках у цьому кривавому спектаклі, коли “хазяї” організували цю бійню, під “прикольною” назвою АТО, з виходом на ДНР—ЛНР, а нині несподівано для себе втратили над ними контроль і поволі збирають врожай із свого засіву) дякує за допомогу, принизливі харчові набори, які йому дають. Дякує зі сльозами на очах. Він не хоче включати мислення і аналізувати, чого в нього відібрано те, на що він має право, а тепер його підгодовують, щоб не вмер, як бездомних беззахтків чи жебраків. Він же знає поіменно нахненників, поводитирів і спонсорів цього Апокаліпсису шахтарського краю під кодовою назвою “русская весна”. Знає весь престольний Київ їх поіменно і тремтить від цих імен навіть Феміда з виколотими очима, сахається їх вся мантиєносна братія і навіть не наближається до них: закована, як алкогольно-залежний, прогнута, а подекуди і коліннопоклонна. Їхні імена вибиті на тих скелях всенародного гніву і ненависті, над якими стоїть єдине слово: “Прокляті”. Влада ж “із альтруїстичних міркувань” дозволяє їм і далі ковтати Україну, навіть віддає у власність заповідники. Лише мудра і вічна Україна знає, що вдавляється, як вдавлялися нею всі, що не знали міри...

Дай Боже, щоб у наших селах не сталося того, що сталося на Донбасі. Щоб на зміну хамовитим головам колгоспів, розгнуданим бригадирам і злодійкуватим комірникам не прийшли жорстокі власники землі і не загнали селян у нові резервації. Щоб не зруйнували одвічний космос буття тієї частини народу, яка відповідає перед Творцем за землю. Те, що чужинці, власники землі (як це жахливо звучить), та чужинці свої позбиткуються над нею і занапащать її, немає жодного сумніву. Може, хтось із цього й матиме зиск (як мали з вугілля, яке возили з окупованих територій), чиїсь руки добряче нагріються і в цих грошових потоках, які потечуть з нашої землі, але не українці і не українські села.

Для зайд і торгашів вона лише товар, а для нас — свята, рідна, єдина. Бо до нас вона перейшла від наших предків непоруйнованою і не знищеною. Бо лише

ми, українці, відчуваємо, як вона дихає навесні, влітку, восени, які сніги їй сняться під снігами, які ключі засівають її радісним “курли” ранньої весни і сумовитим прощальним криком восени. І в цьому вічний, не людським писаний закон земного єднання народу із землею, встановлений Творцем.

Тому маю цей страх, як українка з діда-прадіда з тих, кого називали оріями. І цей страх має цілком конкретні підстави. До продажу землі не готова ні держава, ні суспільство. Держава олігархату-корупціонерів-казнокрадів. Навіть страшно уявити, яку покару й прокляття пізнає Україна, коли її злодії-віртуози без гальм і совісті запустять свої щупальці у ті грошові потоки, які рушають від продажу землі. Вже на Донбасі цей отруйний плід вродив. Уже охлос, у біографії якого дрібні кишенькові подвиги, рекети, гри в казино, за копійки придбав великі промислові підприємства. Нині “русская весна”, яку вони так активно закликали, впала на них несподіваними морозами, бо на всякого хижака є хижак ще хижіший... І той хижак, що на “Градах” і “Буках” приніс на нашу землю “руську весну” і “коктейлі Путіна” — найкровожадніший. І дружби з ними у тих, що перетворили Донбас на анклави мільярдних потоків, смертоносних копалень і дешевих рабів, спраглих кремлівської “весни”, не вийшло. Але діло зроблено, і втрат та ран України не злічити. Втішає, що ця злочинна неукраїнська сила одержала щигля від свого господаря. Щоправда, вона не журиться і вішає українцям локшину на вуха, затискає їх зрослими тарифами за спожиту електроенергію, доводить, що без їхнього антрациту ми задихнемося. Так, мовби в нас немає свого антрациту на копальнях Західної України, Черкащині, Дніпровщині, немає атомних електростанцій, які виробляють дешевшу електроенергію. І влада підспівує цій істерії, лякає віяловими відключеннями електроенергії, називає блокаду злочинством проти України, погрожує активістам непосильними штрафами і що найпечальніше, як кажуть французи, “де жа вю” — це вже нам знайоме. Ми щось подібне бачили, ми вже пережили Януковича і той злочинний легіон, що звався його партією і його владою.

Ось такі господарі газдують нині “на нашій, не своїй землі”. Хоча дуже хочеться, щоб Господар повернувся до землі сповна. Он скільки українських полів перетворилися на цілинні. А на куплених у селян паях господарюють нечисленні власники. З селянами вони мовби й чесно діляться ранньої осені врожаєм, наділяють їх зерном, олією, борошном. І селянина (почасти того, що живе в Києві чи інших містах, але має колгоспний пай від батьків), він перетворює на спокуюшеного “трудоаря”. Адже весь його “труд” — це перевезти з колишньої колгоспної комори 7—10 мішків зерна до власної комори та ще взяти тару на олію і торби на борошно. Це вигідно, бо зерно можна й недорого продати. Ось у таких реаліях ми живемо. І сміх, і гірх, і лиха повний міх.

Далі буде.

29 березня на сайті Полтавської обласної державної адміністрації опубліковано пояснення Геннадія Фасія, начальника Управління культури Полтавської ОДА: “З приводу ситуації, що склалась у Полтавській бібліотеці імені Котляревського” як відповідь на мою замітку у Фейсбуці.

Змістові акценти коментаря вказують, що начальник облуправління культури або не захотів об’єктивно розібратися в суті питання, або від початку став на бік тих у бібліотеці, хто явно порушив норми професійної етики, свідомо й публічно зневажив українську мову, перекутив факти.

Цілком очевидно, що маємо справу з віддавна випробуваним способом переведення суті проблемного питання в інше русло — з використанням нечесних прийомів. У відповіді державного службовця ефектно використано одну із маніпуляцій, поширену в сучасних “інформаційних війнах”. У цьому випадку: працівниця бібліотеки, яка відкрито зневажає державну мову, але плете сітки для зони АТО, є, мовляв, більша патріотка, ніж київський професор, який переймається українською.

Фактично підтримавши працівників важливої державотворчої інституції в області, які публічно хизуються тим, що українську вони на роботі ніколи не вживають і говорити нею ніхто їх не змусить, начальник облуправління культури, використавши маніпулятивний прийом із АТО, дав працівникам культурологічної сфери області відповідний сигнал. Що вже говорити, з якою втіхою деякі редакції газет і сайти з явно вираженим ан-

Відкритий лист голові Полтавської ОДА Головку В. А. З приводу так званого мовного конфлікту у Полтавській обласній бібліотеці

тиукраїнським слідом у редакційній політиці поширюватимуть цю офіційну думку. Вони вже й почали це робити.

Аксіомою є те, що в будь-якому конфліктному питанні, для винесення власної, об’єктивної і незаангажованої оцінки тому, що сталося, керівник-перевірляльник зобов’язаний за будь-яких обставин з’ясувати позицію обох сторін конфлікту. Таким є стале правило, і не лише в журналістиці.

Після публікації мого відгук минуло більше тижня. Керівництво бібліотеки в особі заступниці директорки бібліотеки Людмили Власенко, замість з’ясувати обставини непорозуміння у всуціль зрусіфікованому і неприхильному до української мови й українськомовних відвідувачів відділі комплектування вийшла у Фейсбук зі своїми звинуваченнями на адресу київського професора. Отож позиції учасників непорозуміння ставали діаметрально протилежними. Істина ж, кажуть філософи, має бути десь посередині. І цю істину покликаний був з’ясувати відповідальний працівник ОДА, поспілкувавшись перед оприлюдненням відповіді з обома сторонами непорозуміння.

Втім, і в цьому випадку другу сторону проігнорували.

Коротко аргументую, чому відповідь керівника культурного відомства області є заангажованою, неправдивою і непрофесійною.

1. Вважаю наклепом і перекручуванням фактів ці два речення: “Він (тобто я — М. Т.) попросив показати картографічний довідник. Йому не сподобалося, що

він там не перший, а останній. На цьому і виник конфлікт”.

Начальник облуправління культури, очевидно, мав на увазі не якийсь абстрактний довідник, а елементарний алфавітний каталог видань. Але ж ще школяріві відомо, що тут, зазвичай, усі прізвища авторів вибудовуються за алфавітним принципом. Отож навіть якби мої амбіції “зашкалювали” до такого абсурду, щоб у полтавському “довіднику” я, з прізвищем на літеру “Т”, хотів бути першим, то цього ніяк і ніхто не міг би зробити. Бо це було б непрофесійно. І неправильно.

Запитання: чи міг я, автор більше десятка підручників і посібників з основ видавничої справи, редагування, який упродовж десятиліть викладає ці дисципліни в університеті, ставити перед працівниками бібліотеки таку нікчемну і непрофесійну вимогу?

2. Непрофесіоналізм у бібліотечній справі проявив не лише начальник відділу культури ОДА, а й працівники відділу комплектування бібліотеки. Вони не могли мені чітко відповісти, чому позиції подарованого мною два роки тому багатотомного канадсько-українського видавничого проекту “Запізніле вороття” (а це 20 упорядкованих мною томів творів Івана Огієнка з моїми передмовами і примітками) показуються в електронному каталозі далеко не всі. Питання виникло у зв’язку з тим, що хотів з’ясувати, які книги з цієї серії були подаровані два роки тому, а які мав би привезти наступного разу.

З’ясувалося, що в Полтавській бібліотеці не дотримуються

одного і того ж принципу під час опису каталожних карток, зосібно там, де йдеться про упорядкування книг. Скажімо, на половині позицій книг Огієнка із цього проекту використано повний каталожний опис, включаючи упорядника, на кількох інших із цього ж проекту — такого немає. Це справді ускладнило пошук, бо слід було переглядати всі позиції цього автора, видані в різні роки, в різних країнах і різними упорядниками. Ото й усього.

Запитання: що це — непрофесіоналізм бібліотечних працівників чи амбіції відвідувача?

Таким чином, так звана мовна дискусія у відділі була пов’язана не з непрофесійно заповненням каталогом, не з вигаданими амбіціями та образами відвідувача, а з непрофесійним виконанням працівниками бібліотеки своїх безпосередніх обов’язків. Зокрема і щодо вживання мови. Мова в державній установі — передусім ознака професіоналізму, а не політики. І це я насамперед намагався пояснити працівникам. Тож якби образи я міг їм завдати?

Насамкінець, уже як журналіст, зайшов до директорки бібліотеки і чесно та ввічливо (вона мала б те потвердити) проінформувал її про те непорозуміння, загостривши увагу на відкрито демонстрованій нетерпимості й неповазі працівників відділу до державної мови. Після тієї розмови ухвалив рішення оприлюднити цю історію.

Виходячи з вищевикладеного:
1. Прошу Вас створити комісію з числа компетентних,

незаангажованих, професійно підготовлених і патріотично налаштованих осіб, які не працюють у бібліотеці, і які могли б всебічно вивчити ситуацію з мовним питанням у цій бібліотеці та дати належну оцінку по суті антиукраїнським висловлюванням деяких працівників.

2. Прошу означити офіційну думку ОДА щодо того, чи мають право працівники державної бібліотечної установи принципово не вживати під час виконання професійних обов’язків державної мови і публічно заявляти відвідувачам, що нехтуватимуть нею й надалі.

3. Вимагаю публічного вибачення працівника облдержадміністрації pana Геннадія Фасія за образу моєї честі і гідності в його коментарі для преси, за неналежне, поспішне і необгрунтоване з’ясування обставин непорозуміння, що, своєю чергою, породило у Фейсбуці низку образливих для мене посилів, зосібно з боку тих, хто зневажає українську мову.

4. Прошу надіслати письмову відповідь по суті порушених у моєму листі до Вас питань.

У разі не вибачення pana Фасія залишаю за собою право захистити свою честь і гідність у встановленому законом порядку.

З повагою
Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук,
професор, член спілок письменників і журналістів

29 березня 2017 р.

Георгій ЛУК’ЯНЧУК,
фото автора

У березні виповнилося 140 років від дня народження відомого літературознавця, історика, фольклориста, бібліографа, редактора і видавця, упорядника першого наукового видання “Кобзаря” Василя Доманицького (1877—1910). З цієї нагоди, а також до 110-річчя виходу окремого видання його “Критичного розсліду над текстом “Кобзаря” (1907) Музей видатних діячів української культури приурочив виставку “Іван Франко і Василь Доманицький: на перехрестях літературознавчих студій”, відкриття якої відбулося у приміщенні музею Михайла Старицького.

Василь Доманицький та Іван Франко були знайомі, листувалися, мали тісні творчі контакти у літературознавчій царині, нерідко паралельно працюючи над актуальними науково-видавничими проектами, як-от наукове текстологічне опрацювання спадщини Кобзаря. Текстологічна діяльність Василя Доманицького дістала високу оцінку Франка, позаяк, за його словами, “докинула поважну частину праці, яка повинна була бути виконана швидко по смерті Шевченка і для якої кілька поколінь української інтелігенції не зробило майже нічого”. Іван Франко водночас з Василем Доманицьким працював за дорученням НТШ над науковим виданням “Кобзаря”, що вийшло 1908 р. у Львові (у 2 т.), й зізнавався, що “з припливом матеріалів д. В. Доманицького [його]

Виставка «Іван Франко і Василь Доманицький»

Зліва направо: Ігор Гирич, Лариса Каневська та директор Музею Михайла Грушевського Світлана Панькова на відкритті виставки

праця значно влегшилася”. Власне, цей факт науково-видавничої співпраці і посприяв найбільше їхньому тісному творчому зближенню. Найяскравіші епізоди творчої співпраці, особисті й творчі перетини на ниві літературознавства та редакторсько-видавничої діяльності Івана Франка й Василя Доманицького і має на меті представити громадськості ця експозиція.

Експонати виставки розповідають про початки літературознавчої та науково-видавничої діяльності Василя Доманицького в Києві наприкінці 1890-х—на поч. 1900-х рр., перші заочні контакти та особисте знайомство з Іваном Франком, їхню видавничу та редакторську діяльність у 1900-х рр., листуван-

ня. Зокрема у справі підготовки до друку повного, науково вивіреного й хронологічно впорядкованого “Кобзаря” Т. Шевченка, авторства літературної спадщини Марка Вовчка, обміну книжковими виданнями тощо. Представлені на виставці меморії візуалізують творчий доробок обох літературознавців, їхній епістолярій, особисті документи, друковані праці, дарчі написи та іконографію. На виставці експонуються раритетні світлини, документи, книжкові й журнальні видання з архіву Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, кількох приватних архівів і фондової колекції Музею видатних діячів української культури.

У відкритті виставки взяли участь Ігор Гирич — доктор істо-

ричних наук, завідувачу джерелознавства нової історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Богдан Тихолоз — кандидат філологічних наук, директор Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка; Микола Жарких — кандидат хімічних наук, розробник сайтів “Мислене древо”, “Енциклопедія життя і творчості Івана Франка”, “Енциклопедія життя і творчості Лесі Укра-

їнки” та ін.; Лариса Каневська — кандидат філологічних наук, завідувачу Музею “Іван Франко і Київ” Музею видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького. У їхніх виступах прозвучало чимало цікавих і маловідомих фактів про постать Василя Доманицького як одного з ініціаторів створення видавництва “Вік”, яке підготувало і видало перше кількатомне зібрання праць І. Франка (у 3 т.; 1903—1905), редактора й видавця “Історії України-Русі” Миколи Аркаса, а також про його активну участь поряд із Євгеном Чикаленком у поширенні серед українського селянства передових методів ведення землеробства та кооперативного руху на селі.

Підготували цю цікаву виставку Лариса Каневська, Богдан Цимбал і Майя Чумак.

Виставку можна відвідати до 10 квітня 2017 р. за адресою: Київ, вул. Саксаганського, 93 (музей Михайла Старицького).

**“Батьки мріяли,
щоб Україна стала
справжньою Вітчизною
українців”**

*Ой проліску коханий,
ой проліску милий,
вони ж пильнують пильно.
То хай собі пильнують,
а я собі росту.*

**Микола Кульчинський
“Вони пильнують пильно”**

— *Друзе Миколо, що допомогло тобі не стати одним зі втраченого покоління — на відміну від старших шістдесятників? Ти виніс щось таке зі свого дитинства, що допомогло не скоритися? Що було світлого у твоєму дитинстві на Волині?*

— Світлого багато, хоч жили ми в жахливих умовах. Тата заарештувала російська окупаційна влада, коли я був ще немовлям. Були братик Богдан і сестричка Надійка, і найсвітліше — це любов між нами трьома, і маму ми дуже любили.

Найсвітліші почуття завжди переживав у церкві. Дуже любив спів, не міг погляду відвести від ікон, рушників, розписів храму (це в Дубні Рівненської області). Церква — такий прекрасний, дивовижний світ, і хоч ти ще й не розумієш усього, що діється під час літургії, але воно якось впливає на тебе, огортає душу світлом. Великодня ніч — барви мого дитинства. Запах лепехи й іншого зілля на Зелені свята в хаті — запахи мого дитинства.

У ранньому дитинстві ми совецьких свят не знали, то вже в школі нас муштрували на ті свята лінійками та парадами. Ми знали Різдво, Вербну неділю, Великдень, Трійцю...

Батько мій Юрій (у хрещенні Георгій) Євгенович Кульчинський походив із давнього священницького роду. Мій двоюрідний брат Петро, Царство йому Небесне, встановив, що традиція духовного служіння в нашому роду простежується ще з XV століття. З нашого роду походить і один святий — Інокентій Іркутський (народився 1680 або 1682 року, помер 1731-го). Він закінчив Києво-Могилянську академію, прийняв постриг у Києво-Печерській лаврі і з мисійною роботою пішов

у сибірські нетрі. Пишуть, що від його звертання до місцевого населення “брате!” пішла навіть назва народу буряти — так це слово вимовляли аборигени.

Мій дід Євген був настоятелем церкви в місті Дермані. Поляки кинули його у концтабір Береза Картузька і знущалися, як хотіли. І батька туди ж загребли, там вони й зустрілися.

— *Що ж їм інкримінували?*

— Дід Євген був активним священиком, створив чудовий хор, “Просвіту” очолював. Поляки переслідували і православних священників, і просвітан. Батько теж їздив із хорами по селах, ті концерти були святами українського духу, української культури, і апологети Польщі “від можа до можа” цього не стерпіли.

Сьогодні праворадикальні сили Польщі бачать тільки відплатні акції УПА і не хочуть згадувати ті сторінки історії, про які я зараз розповідаю. Минуле не повинно нас із поляками роз’єднувати, особливо перед загрозою всій європейській цивілізації від путерівської орди, але пам’ятати про пережите треба і дбати про український інтерес кожному громадянину нашої держави — треба.

— *Твій тато теж був священиком?*

— Він закінчив семінарію у Кременці, богословський факультет Варшавського університету, там же факультет української мови й літератури, також вільним слухачем відвідував консерваторію. Дуже любив музику, тому став регентом церковного хору і дияконом.

— *Так ось звідки твоя любов до музики, твій “Мазепа-Фест”, який приніс стільки незабутніх вражень слухачам, котрі кохаються в українській пісні — і народній, і модерній!*

— Так, це батькова заслуга. Хоча моя мама Аполінарія з роду Киричуків теж дуже любила музику. Знала французьку мову. Дідуся по матері Сергія Киричука я вже не бачив, більшовики загнали його в могилу.

Бабуся по матері Федора казала, що вона походила з роду волинської шляхти. Багато нащадків тих родів збідніли, в пертурбаціях XX століття стали селянами,

Жага жити для добра Миколі Кульчинському — 70

Від 1987 року, коли Микола Кульчинський, колишній політв’язень, організував у Полтаві клуб “Рідне слово”, з якого потім розкрилися крайові організації “Просвіти” і Народного руху України, життя цього лицаря Української Незалежності постійно на очах у нашої громади, і здавалося, ми, його побратими й посестри, знаємо про Миколу все. Політик чорноволивського гарту, народний депутат України чотирьох скликань, просвітянин від Бога, публіцист і видавець, талановитий поет, що засвідчила його збірка “Загратоване світло”, — на всіх напрямках своєї діяльності Кульчинський здобувся на помітний доробок. Та ось напередодні ювілею, з яким друзі вітатимуть Миколу Георгійовича 10 квітня, зустрілися ми з ним у його просвітянському кабінеті на провулку вже не Піонерському, а генерала Шухевича, поговорили годин зо три, і все, що пережив Микола, для мене постало в новому світлі. Власне, і вся розмова наша була про Світло. Світло Віри. Світло Любові. Світло Свободи. І про вічний бій Синів Світла з виплодами темряви...

Ганна ДЕНИСКО

тільки зберегли шалене прагнення до освіти, культури... Вчитися, вивчити дітей — тим жили.

— *Як велося твоїй матусі, дружині політв’язня, з трьома дітьми?*

— Біда була в тому, що на роботу не брали. І з квартири на вулицю викинули відразу після батькового арешту. Але світ не без добрих людей. Більшість наших земляків знали ціну диявольській совецькій владі і жили за Христовими заповідями добра й милосердя. Священик нашої церкви пустив нас мешкати у сторожку. Вона й нині стоїть, та сторожка, я їздив дивитися, тільки більшою стала, її добудували, а ми колись тулилися в тісній кімнатці. Потім головлікар Дубенської лікарні для туберкульозників запропонував мамі, яку знав по Кременецькій гімназії, піти на курси медсестер, а коли закінчила їх, взяв на роботу, та ще й на півтори ставки. Бувало, несеш із магазину паляницю та кавалок ліверної ковбаси — і то вже радість...

— *Юрій Євгенович Кульчинський дожив до Незалежності України?*

— Так, радів дуже! Батьків земний шлях скінчився 1996-го. І мама Незалежності дуже раділа. Тільки не могла дочекатися, щоб Україна нарешті стала справжньою Вітчизною українців. Вона була членкинею “Тризуба”, молодіжної націоналістичної організації, вони всі мріяли про справді вільну Україну, а яка ж то Україна, коли скрізь російська мова, російська музика, російське телебачення, російське кіно...

Це й мені завжди пекло душу. Шойно тепер бачу послідовне прагнення утверджувати українські цінності — кров’ю героїв заплачено за летаргійний сон довірливої нації, і я вірю, що будівництво справжньої Української Держави нарешті почалося. Воно важке, воно складне, але ми стали на правильний шлях.

“Партія веде”? Та ні, я краще розкажу про Розстріляне Відродження!”

— *Твоя юність, Миколо, минула в Новомосковську — козацькій Новоселиці, осерді Самарської паланки. Чому ваша родина туди перїхала?*

— Батькові прямо сказали: “Едьте отсюда”. Батько знайшов посаду регента у новомосковському козацькому Троїцькому соборі — тому, що змальований у “Соборі” Олеся Гончара. І звідтоді дитинство моє овіяне славою козацькою. Бо тут, у поодиноких людей, ще жила пам’ять про Ук-

раїнську Народну Республіку, про Холодний Яр, про Махна. Чудовий це край — Січеславщина! Річка Самара, плавні, Дніпро... Козацька Самарь, Новоселиця... Люди нам приносили (один одного чує, більшовикам не вдалося знищити всіх справжніх українців) журнал “Рідний край”, різні книжки часів УНР. Пам’ятаю й досі прочитані тоді рядки: “Московської не чути було мови, самі вкраїнці тут жили”.

Дуже вразила мене інформація про те, як після ліквідації Запорозької Січі ще років десять по всіх усядах вилувлювали козаків. Як хто у шароварах, з оселедцем на голові — хапають, у кайдани кують — і на Сибір!

На Волині дитиною я часом краєм вуха чув розмови дорослих про повстанців, про те, кого забирали, розстріляли, закатували, навіть бачив, як везли поранених, закривавлених повстанців у дубенську тюрму... А тут, у Новоселиці, я дізнався, як боролися з москалями наддніпрянці. І, звичайно, на мій світогляд визначальний вплив мав Тарас Шевченко. У нас удома “Кобзар” був особливий, місце видання — Київ—Катеринослав—Ляйпціг, уже на еміграції довидавався за редакцією Василя Сімовича.

От усе це й формувало українські цінності. І такі риси характеру, як потяг до правди, справедливості...

А юність моя уже була позначена вістками з Києва. Брат закінчив Дніпропетровський університет і працював у столиці в Інституті фізики — фізик-ядерник-експериментатор. Приєднався до дисидентського руху, і нам додому йшла самвидавна література — статті Валентина Мороза, Євгена Сверстюка, Івана Дзюби... Під її впливом і я прагнув щось зробити для української справи. Мені хотілося працювати з молодшими школярами, але коли я заявив про це бажання, мені сказали, що для того, щоб працювати вожатим, слід вступити в комсомол. Так у десятому класі я вступив до комсомолу, і мене відразу обрали секретарем комсомольської організації школи, бо я був людиною з організаторськими здібностями. Я відразу ж запропонував відзначати Шевченківські дні. Це була моя маленька перемога. І початок дороги з Шевченком до людей. Бо, власне, і працюючи вже тут, у Полтаві, в “Просвіті”, я прагнув і прагну донести до співвітчизників усю незмірну глибину і непромінальну актуальність спадщини нашого Пророка. Шевченко — учитель на всі віки!

Що ще було дорогим і світлим там, у козацькій Новоселиці, — це пісні, які я слухав на весіллях, це псалми, які чув у соборі, на похоронах, — справжній народний спів. Я потім запрошував до Полтави гурт “Божичі”, які записали і виконують ці псалми, а мені ще пощастило їх чути від звичайних людей, українців Степової Еллади.

Життя тривало, з пориваннями до високих ідеалів, із дружбаю, із коханням, нещасливим, шоправда...

— *А потім ти закінчив школу і вступив...*

— Нікуди я після школи не вступив. Подав документи на факультет журналістики Київського університету. Але на вступному іспиті з української мови й літератури мені випало аналізувати вірш Павла Тичини “Партія веде”, а я вже читав антологію Юрія Лавріненка “Розстріляне Відродження”, багато знав про українську культуру 1920-х років, і через наївність та юнацький максималізм мене понесло показати, що я стільки знаю. Наївний, я думав: “Це ж Київський університет, тут усі люди нації!” Одна з екзамеinatorок, яка мені співчувала, намагалася привести мене до тям, обірвати “крамольну оповідь”, повернути до вірша “Партія веде”, а я читав поему Тичини “Скорбна матір”, або цитував: “Врізали вам поля, в головах тополя, а голів нема...”

Відтак вліпили мені трійку, рятуючи від тюрми (хоч, зрештою, і не врятували), і я пішов. Брат чекав мене на вулиці, дізнавшись, що відбулося, мовив: “Ти що, здурів? Ти не розумієш, де живеш? На факультет журналістики потрапити можна, якщо буде одна четвірка, а решта п’ятірки. А ти зника розпустив. Такий додому!”

І я поїхав додому. І пішов в армію, де довелося служити два роки вісім місяців.

Дорога в московський ад

— *І куди ж ті чорти, які нереплавали поневолені народи в московському казані, тебе завезли — за Полярне коло чи в казахські степи?*

— А куди ж чорти можуть завести? Тільки в пекло. По-московському — в ад. Вад — так і називалося моє місце служби. Деревня Вад Горьковської області. Запам’яталося, як багато нас, новобранців, везли з Дніпропетровська. Я то невисокий, а тамтешні новобранці — високі, стрункі, справжні нащадки січовиків. Доправили нас у Москву на вокзал. Приміщення величезне, ми половину його зайняли. Якогось

усвідомленого протесту проти того, що нас із рідної України везуть у москалі, у нас не було, але раптом зродилася пісня і з'єднала всіх в єдину спільноту. “Червона рута”, “Черемшина”, “Туман ярмом...”... Прибіг полковник з пов'язкою на рукаві, репетує: “Прекратіть! Атставіть!” — а ми ще дужче! Хтось із пасажирів, від яких ми відгороджені патрулем, крикнув: “Пускай поют!”

Доїхали до станції Суроватихи, а далі на відкритих вантажівках повезли нас лісами у Вад.

Не знаю, як би я витримав в тому совєцькому армійському аду, якби брат не передплатив мені журнали “Україна”, “Дукля” (часопис українців Словаччини), “Літературну газету”, “Наше слово”, “Дружно вперед!”.

У полку нашому українців було багато, а в ракетному дивізіоні, де я служив, — лише четверо. Тому я, прочитавши одержані журнали й газети, при нагоді передавав їх землякам з інших підрозділів, і вони були щасливі. КГБ тоді проспало мою просвітницьку роботу. Коли вже мене заарештували, то поїхали збирати компромат і у військову частину, і ніхто мене не видавав, окрім одного свинтуса, який, як було написано у справі, заявив: “Я чувствовав, що это не советский человек. Он давал читать чешский журнал на украинском языке”.

Назавжди запам'ятався один вечір незадовго до дембеля. Грали киявське “Динамо” і московський “Спартак”. Спочатку “Спартак” вигравав 3:0, потім кияни зрівняли рахунок і зрештою виграли 4:3. Ми, троє українців, не приховували радості. І тоді решта, чоловік 90 москалів, кинулися нас бити. Врятував нас старшина, українець з Харкова. Вишикував усіх і зупинив розправу.

Цей земляк добряче муштрував мене, було, тільки вийду з їдальні і комірець забуду застебнути на ті два гудзики, що їх можна розстібати за обідом, так він уже й ліпить мені два наряди на кухню чи ще куди. А тепер завів він мене до каптюрки і каже: “Я тебе ганяв, бо ти мій земляк. Я з тебе робив солдата. Ти на мене не гнівайся. Я тебе в обиду не дам. Як поїду — тоді тобі буде важко. До того часу ти маєш стати воїном”. І дав чоботи офіцерські на дембель. Чомуся вважалося, що додому з армії треба їхати з шиком. Про ті чоботи ще згадаю пізніше.

“Тепер ні крапельки олжі”

*Жага жити й жага вмерти.
Палати блакитним пломенем,
шелестіти дощем осіннім
чи накрапайчиком весняним діточок купати.*

Жага жити задля добра.

Жага вмерти задля свободи.

**Микола Кульчинський
“Юність”**

— Коли я повернувся з армії, то готувався вступати в університет. Влаштувався працювати матросом на пасажирське судно, яке плавало по Самарі й Дніпру. Робота матроса мені дуже подобалася. Такі краєвиди, нічна риболовля... Капітан варив борщ із линками. Унікальний чолов'яга. Бабахне чарочку перед борщиком, линка з'їсть, мене біля штурвала поставить, покермуй, мовляв, доки посплю. Біля Канева пропливаємо — я сигналю довго, голосно, щоб і батько Тарас почув, і всі пасажери нашого річкового трамваю з Кобзарем привіталися.

На тому судні мене й заарештували...

— **Що стало приводом?**

— Після повернення з армії я знову одержував самвидав від брата і познайомився з українською інтелігенцією Дніпра. За ними всіма стежили, стали стежити й за мною. Я взяв у Івана Сокульського друкарську машинку, передруковував на ній самвидав. Потім стало зрозуміло, що машинку слід переховати. Я попросив про це однокласниці. Вона сказала, щоб приходив уранці, батька вдома не буде, машинку заховаємо на горішці. А гебісти вже за мною стежили. Пізніше я пригадав те, на що спочатку не звернув уваги: коли я підходив до двору моєї товаришки, то метрів за двадцять попереду стояла “Волга”...

А потім гебісти шмонали мою

Мій співкамерник узявся поради давати. Мовляв, нічого страшного, якщо ти підпишеш те, що від тебе вимагають, покаєшся, зате вийдеш на свободу. Напучує: усе, що знаєш, треба розказати. Чистосердечно...

Лаштуємося ми спати, а він усе плете павутину тих порад, і мій втомлений розум уже відмовляється на кожен його аргумент шукати контраргумент... І тут раптом по радіо заспівала Ніна Матвієнко. “Висока верба, висока верба широкий лист зродила, велика журба, велика журба жалю наробила... Над дівчиною, над молодого батько й мати плачуть, а над козаком, над молоденьким лиш чорнії ворони кричуть...” Як вона мені тією піснею різнула душу! Наче з очей полула спала. Навіщо ж я слухаю цього чоловіка, який радить мені отаке — від-

помер. І по сьогодні я сумую за ним, як і за Чорноволом, Сверстюком і за всіма мучениками за Україну, але за цими трьома — особливо.

“Какой тебе тут тато? Пачему не папа?”

— На 77-й зоні в Бердянську я почувався, мов у клітці серед звірів, бо це була зона, куди звозили малолітніх злочинців після того, як їм виповнювалося вісімнадцять. Це були страшні істоти, для них ударити, вбити, зарізати нічого не значило. Там я Совєцький Союз побачив у всій його красі. Якщо на великій зоні (нібито на волі) влада намагалася приховувати моменти національної дискримінації, то в зоні вони всі на поверхні. Там панує російський шовінізм.

Опер пропонував мені всту-

і знову поселили з путьовими, той кухоль мені таки став у пригоді. Чіпляються: “Ми тут в картішки сиграєм, а ти на шухері пастой”. Бачу, не відчепляється, витяг той кухоль, кажу, це мені дав такий-то, це мій друг, щоб ви знали. Пошептало. “Ну, раз так, вступай к нам в семью”. — “Та ні, вступати до вас не буду”. Так я не вступив ні до биків, ні до путьових, тримався сам.

Єдине, що хоч якось скрашувало дні неволі, — книжки. На зоні я прочитав “Чарівну гору” Томаса Манна й інші твори цього автора — у тюремній бібліотеці був його багатотомник.

— **А траплялися в тій тюремній адміністрації люди, а не звірі?**

— Завжди з вдячністю згадую одного лікаря. З армії я прийшов із хворою печінкою, а на тюремних харчах ситуація стала ще гіршою, бо що ж ми їли? Уранці каша, тюлька, чорний хліб і чай із цукром, а увечері — тільки чорний хліб і чай без цукру. Думаю, піду до лікаря, може, хоч якусь пігулку дасть.

Лікар розпитав мене, за що сиджу, і запропонував: “Будеш у мене санітаром. Забирай з барака свої речі, переходи сюди”.

Навчився я робити перев'язки, мити все, як треба. Розкошував цілий місяць. Опер у цей час був у відпустці, лікар казав, що домовиться з ним про мою роботу санітаром, як той вийде з відпустки (мабуть, був мій лікар таким самим наївним, як і я).

І ось опер з'явився, лікар до нього з повідомленням, що має гарного санітара, — а той вовком дивиться: “Щоб його там і духу не було!” Повернувся лікар засмучений: “Доведеться тобі, Мико, в барак повертатися, бо наказав опер, щоб я тебе вигнав”.

А що гебістів особливо розлютило, так це те, що я зумів передати на волю вісточку про вияв антикомуністичного протесту в'язнів. Було так. Лікар брав мене, коли ішов у ПКТ (“поміщення кримінального тіла”, зонівська тюрма) робити перев'язки двом в'язням, які на знак протесту проти жорстоких умов і порушень прав людини витатували собі на лобах “Раб КПСС”. Лікар мені розповів, що надійшов був наказ вирізати ті татування, що й зробили під наркозом, а тепер треба було заживити ті страшні рани. Я цю інформацію передав на волю, і вона десь прозвучала — чи по “Голосу Америки”, чи на “Радіо Свобода”. І це опера страшенно розлютило.

Так я знову опинився в бараці і ходив на роботу на кабельний завод. Якось тато й мама приїхали на побачення і хотіли побачити мене хоч на хвилину, ще коли в'язнів вели на роботу. Стоять, видивляються, а ми пливемо чорною масою... Я їх побачив першим і кричу: “Мамо! Тату!” І тут хтось ззаду мене ногою бац: “Какой тебе тут тато? Пачему не папа?” Тут, у зоні, російський шовінізм, ненависть до всього українського відчувалися просто фізично, тут уже не було жодного цивілізаційного флеру. Комуністична влада виховувала з росіян націо-окупанта. Те саме твориться в Росії і за режиму Путіна.

...Жорстокі умови 77-ї зони спонукали мене оголосити голодівку. Я вимагав, щоб мене перевели в Аполлонівку Дніпропетровської області, бо тодішні закони вже говорили, що маєш відбувати покарання там, де тебе судили.

Закінчення на стор. 6

Одеса 2008. Протест полтавських просвітян проти встановлення пам'ятника Катерині II

каюту на кораблі, зривали навіть дошки на палубі. Капітан геть перелякався. Нічого не знайшли. Мене посадили на катер і привезли в Дніпро у КГБ. Посадили в коридорі на стільці — годину сиджу, дві сиджу...

І тут переді мною проносять мою машинку. Я обмілів. Заводять у кабінет. А їх там осіб п'ятнадцять! Ну, мені Господь дав силу, я нічого їм не сказав. Про машинку збрехав, що купив її на базарі, а про закладку недодрукованою листів Валентина Мороза — що знайшов на сусідньому порожньому сидінні у літаку.

Потім я зробив дурницю. Розумів, що версія з купівлею машинки на базарі не пройде, і подумав, що коли скажу, що взяв її в Івана Сокульського, щоб надрукувати свої вірші, то Іванові це нічим не зашкодить. Я не знав, що саме на цій машинці Іван друкував Лист творчої молоді Дніпропетровська.

Івана заарештували, ми сиділи в сусідніх камерах і перестукувалися. Повелися один щодо одного достойно.

Потім відвезли в тюрму і посадили в камеру до інших підслідних. Людей багато, все до тебе хтось липне, розпитує. Мені й дійшло, що підсадних качок у цій камері вистачає.

А потім мене заперли в одинокі тижнів на три. І коли самотність стала гризти душу, підсадили до мене в камеру міліціонера, засудженого на чотири роки за те, що на допиті так побив підозрюваного, що той помер.

ректися від того, у що я вірю! І від тієї верби, і від рідних тополь, і від того козака, і тієї дівчиноньки, і Ніниної пісні, і Шевченкової поезії, і мужнього слова старших побратимів... Та ніколи цього не буде!

...На новий допит іду, налаштований дуже рішуче. Гідності своєї не втрачу. В одній камері мають допитувати мене, в другій — Івана. Наші слідчі вийшли в коридор, щось говорять, я встав, підійшов до дверей, трохи їх відхилив і слухаю. Мій слідчий хвалиться: “Та мій, гадаю, вже готовий. Попідписує, покається...” Я ледь стримався, щоб не вигукнути: “А дзуськи!” Почався допит, і я заявив, що нічого підписувати не буду, ні в чому кається не збираюся, бо ні в чому не винен. Я нічого поганого не робив. Мої права записані в Конституції.

На суді я теж заявив, що вини не визнаю. Іван визнав свою вину. Видно, на нього, людину тонкої душі, чесну і вразливу, гебісти тисли особливо винахідливо. Можливо, тим узяли, що матір пускали до нього. А взагалі Іван був неймовірно світлою людиною, таких ідеалістів у всьому світі ще треба пошукати, був лицарем України. І у зоні, і на волі поведився з надзвичайною мужністю, за що російські окупанти засудили його ще на новий термін — 7 років концтабору й 5 заслання, а коли відбув 7 років, то засудили за сфабрикованою КГБ справою ще на три роки, щоб не дати йому вийти із зони. Вийшов тяжкохворий на серце, невдовзі

пити в секцію внутрішнього порядку — я відмовився. Це ніби дружинники, їх, як усіх, хто співпрацює з адміністрацією, “путьові” називали “биками”. І завжди між путьовими та биками — різня...

Поселили мене в зону до путьових, щоб вони мене пригнули, принизили. Але Господь мене беріг. Якось у пересильній камері на моїх очах розігралася жахлива сцена. Одному путьовому сподобалися чоботи звичайного дядька. Один із кривдників ударив чоловіка в обличчя носакон, він упав — і після цього віддав чоботи. Тоді вони закричали, що він уже не сука.

Найжахливіша, найболісніша ситуація — на твоїх очах коїться несправедливість, а ти не можеш це зупинити, бо як один здолаєш зграю? Я забився в куток, розумів, що наступною жертвою буду я, бо ж на мені були ті чоботи, які на дембель видав сержант-харків'янин.

Те, що я буду наступним, розумів не тільки я, а й ще один чоловік. Був там злодій у законі, але освічений — фізтех закінчив — і з якимись аристократичними замашками, якщо таке можна сказати про злодія в законі. Він розпитав мене, за що сиджу, і сказав: “Якщо битимуть — падай, відбивайся, але не підкоряйся. Інакше життя твоє стане пеклом. А буде непереливки — покажеш оце і скажеш, що я тобі подарував”, — і дає мені алюмінієвий кухоль із його ім'ям і ще якимись знаками.

І коли привезли мене на зону

Закінчення.
Початок на стор. 4—5

Жага жити задля добра

Рухівська протестна акція. 1998 р.

Привезли мене в Дніпропетровськ у в'язницю, посадили в одиночку, дають чай, каву. Майор Волик приносить сигарети “Мальборо”... Така пруха... І все веде розмови задушевні... Я розумію, до чого він хилить, але своїх думок не видаю. Хай ще “Мальборо” поносить. Де я в Советському Союзі ті сигарети “Мальборо” бачив?

І ось урешті-решт — пропозиція прямим текстом. Виступ на радіо, лист зречення — і йдеш на волю. “Нащо вам та Аполлонівка, той табір, ми вас влаштуємо на роботу, відпочинете...” — “Та ні, — кажу, — я цього робити не буду. Дякую вам за “Мальборо””.

Лице майора Волика відразу посуворішало, стало схоже на бюст Дзержинського. І вже ні сигарет, ні задушевних розмов...

Наступного дня відвезли мене в Аполлонівку. Там я працював на циркулярці, і якимось у нічну зміну, дуже втомлений, на мить заснув просто під час роботи і підсунув пальці під пилку. Кров лилася страшенно. Кинувся в лікарню — зачищено. Знайшли зека-санітара, відчинив медпункт, перев'язав — жди, каже, до ранку. Лежу, а пов'язка кров'ю набухає... Уранці санітар прийшов, ще раз перев'язав, але й цього разу рану нічим не обробляв. Другий день лежу — лікар до мене не приходить. Я вже заперечивав, чи не розвинеться гангрена.

І тут уночі, коли я був немовби в гарячці, приснилася мені Матір Божа. Руку на голову мені поклала... І я у напівсні думаю: “Слава Богу, з рукою все буде добре”.

Тієї ж ночі явився я мамі — весь у крові. І мама стала добиватися побачення. Довго його не давали, потім таки дозволили коротке, чотиригодинне. Я вийшов до неньки, рука ще перев'язана, і вона мені розповіла про свій сон, а я їй — про свій.

...Той лікар так до мене тоді і не прийшов, а прийшов медик-в'язень. Він прочистив рану, що вже почала гноїтися, наклав гіпс. От які різні люди є. Той на посаді — і не зволить постраждалому допомогти. А той — зек, а прийшов і зробив по-людському.

Так мої пальці були врятовані. Завершувався порятунок уже після звільнення в Інституті травматології у Києві, де мені вставили штучний суглоб і зв'язки.

В Аполлонівці атмосфера була не такою жадливою, люди там були співчутливіші. Каптенармус, пам'ятаю, був із Новомосковська, він мені розігріє парафін, прикладе до пальців, згинає-розминає їх...

І ось нарешті два роки і шість місяців добігли кінця. Начальник зони викликав мене і питає: “Хто по тебе приїде?” — “Мама”. — “Дивись же, від мами — ні на крок, доки доїдеш до поїзда, і так само у поїзді. Сідай коло матері й сиди. Як будеш іти — візьми її за руку. Ні на що не дивись, ні на що не реагуй, доки не приїдеш додому...”

Я зрозумів, що проти мене готується якась провокація. І справді, коли ми зайшли на вокзал, то просто переді мною два хлопці стали бити дівчину — з розрахунку, що я кинуся захищати. Тут би відразу міліція всіх заг-

ребла, потім би їх відпустили, а мене б посадили знову.

Так боляче мені було, так соромно, що я не втручаюся, але я пам'ятав застереження начальника зони, та й розумів, що переді мною розігрують спектакль і насправді фізичної шкоди дівчині не завдадуть, а от чому вона вплуталась у таку аморальну аферу — можна лише здогадуватись...

“Найдорожче — це Богом даний мені рідний світ світлих людей”

— Як ти опинився в Полтаві?

— На весіллі свого друга познайомився з полтавкою Раїсою Авраменко. Вона була дружкою, а я боярином. Познайомився — і закохався. Одружилися, і я переїхав до Полтави. Рая, син Роман і донька Леся, невістка Леся, внуки Соломія, Арсен, Ясмина, Георгій — це найдорожче, це Богом даний мені рідний світ світлих людей. І тому я щаслива людина.

У Полтаві я працював кранівником. Спробував вступити на філфак педінституту. Перші два іспити — з української мови та літератури склав на “п'ятірки”, але вже на третьому іспиті поряд з екзаменатором сидів амбал з КГБ... Так що філологічно-журналістську освіту здобував пізніше у вечірньому університеті журналістики.

— Які моменти періоду боротьби за Незалежність пригадується тобі найчастіше?

— Це передусім протистояння з полтавською владою — обласною, міською, всіма цими комуністами і гебістами. І донині, на жаль, у Полтаві немає влади, яка була б гідна нашого міста, діяльна, близька мені і симпатична. З обласною владою я сьогодні співпрацюю, правда, співпраці по проведенню фестивалю мистецтв “Мазепа-фест” так і не вийшло, хоч я на неї дуже надіявся. Про міську нічого й говорити.

Велике щастя було — підняття національного прапора у Полтаві, я радий, що це організову-

вав. Віками наш синьо-жовтий стяг забороняли, саджали за нього у в'язниці й табори, як-от Сашка Нагірного, котрий у 70-х підняв синьо-жовте знамено у Полтаві на башті. Його п'ять літ тримали у психушці. Вийшов, але недовго прожив. Гарна людина була, очолював Товариство політв'язнів і репресованих. Велика радість була перемога Помаранчевої революції, а ще більша, та повна великої скорботи, перемога Революції гідності.

— Незважаючи на шалений спротив, підступи й антидержавні дії таких дядьків отечества чужого, як колишній мер Матковський чи нинішній Мамай, котрий “Совість України” роздавав у кульках і продав зрештою янучарам, — ти все-таки довів до щасливого завершення епопею зі встановленням у нашому місті пам'ятника Гетьманові Іванові Мазепі — на радість всім справжнім українцям...

— Тут роль зіграли три моменти — і те, що люди з усієї України зібрали кошти на пам'ятник після того, як регіонські магістрати з полтавської облради відфутболили назад у Київ виділені державою за часів Президента Ющенка 1,7 мільйона гривень; і моя та моїх побратимів наполегливість; і те, що з'явився голова облдержадміністрації Валерій Головка. Через багаторічне зволікання зі встановленням перестали надходити пожертви і ми мали борг 250 тисяч гривень, а коштів на встановлення пам'ятника зовсім не було, і Валерій Анатолійович допоміг вирішити ці проблеми. Ми мали підтримку Адміністрації Президента, бо на мій лист до Президента він відповів, що підтримує мою боротьбу за встановлення пам'ятника великому Гетьману у Полтаві, дуже багато допомагав В'ячеслав Кириленко. Міністерство культури по суті миттєво видавало нам необхідні документи, по які їздив Іван Минак, учасник ще студентської революції на граніті і мій помічник-волонтер, бо я на той час вже ледве ходив й чекав

на операцію по заміні хворого кульшового суглоба.

— Треба було б виставити рахунок і за ті 250 тисяч, і за відфутболіні 1,7 мільйона, і за величезну моральну шкоду — тим, хто стільки років гальмував справу встановлення пам'ятника, всім цим орлам гнізда хто Януковичево, хто взагалі ефесбешиного...

— Я про це теж говорив. Не мають минатися безкарно антиукраїнські дії.

“Якби живий був Чорновіл, вплив олігархів на політичне життя був би значно меншим”

— Ти був депутатом Верховної Ради чотирьох скликань — 3, 4, 5, 6-го. Які найсвітліші і найприкріші враження від тих парламентських літ?

— Найсвітліше, звичайно, Помаранчева революція, інаугурація Президента Віктора Ющенка. А найсумніший момент — ратифікація Харківських угод 27 квітня 2010 року. Оце було дуже сумно. Я зрозумів, що немає вже жодного сенсу бути депутатом. А потім був закон Колесніченка-Ківалова, і В'ячеслав Кириленко зателефонував і повідомив: “Розпочинаємо голодівку біля Українського дому. Ти приєднуєшся?” — “Буду через двадцять хвилин”. Ми голодували кілька днів. На жаль, цю акцію не підхопили широкі маси, як те сталося пізніше, коли Янукович за завданням Путіна спробував зупинити євроінтеграційний рух України (а коли студентів побили, то це взагалі сколихнуло всіх). А для мене питання мови — це питання, хто ти такий на світі. Нема твоєї мови — нема твоєї нації, нема народу, нема нічого. Це були тяжкі моменти.

І ще тяжкий момент — похорон В'ячеслава Чорновола. Я ридав за ним, як за рідним батьком. Розумів, що Україна вже не буде такою, як ми хотіли. Без В'ячеслава Чорновола наша політична сила слабшала і слабшала, і було зрозуміло, що Україну штовхають

на манівці, на шлях олігархічного розвитку, бо тільки Рух і стримував від цього хибного шляху. Якби живий був Чорновіл, вплив олігархів на політичне життя був би значно меншим.

Запрошує “Мазепа-Фест” і “Просвітницька книгозбірня”

— Одержала запрошення Полтавської “Просвіти” на брифінг з нагоди 330-річчя обрання Івана Мазепи Гетьманом України...

— Приходь. Прийдуть активісти з Харкова, з Коломака... У Коломаку споруджують пам'ятник Гетьманові Мазепі. Там шлях легший, ніж довелося нам пройти, бо і облдержадміністрація за, і райдержадміністрація, і сільський голова захоплено сприйняв цю ідею. І хоч історики кажуть, що Коломацька рада відбувалася не в селі Коломаку, а на річці Коломаку, але для вшанування Мазепи це не перешкода.

— У будь-якому місті чи селі України можна спорудити пам'ятник Гетьманові, що кинув іскру незалежницького вогню у віки, і це буде правильно. До речі, коли вже з'явиться пам'ятник Мазепі в Києві, не чув?

— Не чув. А давно пора. Щодо 330-річчя обрання Івана Мазепи Гетьманом, то на пошанування цієї дати за програмою “Мазепа-Фесту” ми проводимо в Полтаві Дні українського кіно — разом з Держкіно. Голова Державної агенції з питань кіно Пилип Ілленко пішов нам назустріч, обіцяють відшкодувати основну частину витрат. Так що чекаємо глядачів 7—9 квітня в кінотеатрі “Колос”.

— Маш якісь нові задуми щодо видавничого проекту Полтавської “Просвіти” “Просвітницька книгозбірня”? І як, до речі, він виник?

— Виник у часи “развітого регідонства”. Я бачив, як ця янучарська братія, що дорвалася до влади, переписує підручники, ламає систему освіти, і це викликало велику тривогу, бо знову молодих людей намагалися ізолювати від правди, як те робилося у комуністичні часи чи робиться й зараз у путінській Росії. І ми для вчителів і школярів, для студентів стали видавати твори лицарів Українського Духу, видали вже дев'ять книг. Сподіваюся, що й цьогооріч з Божою і людською поміччю видамо книжку, присвячену 100-річчю Української революції, її видатним постатям, зокрема Симонові Петлюрі. Іван Мазепа, Тарас Шевченко, Симон Петлюра, В'ячеслав Чорновіл, портрети яких ось тут у мене в просвітнянському офісі, — це все мої учителі. Я маю тверезий погляд на розвиток подій в Українській державі, бо у мене були добрі учителі.

Парламентська культура полягає в тому, що політична сила пропонує програму кращого вирішення тих чи тих проблем і розробляє відповідні законопроекти, а не просто галасує. Мої політичні вчителі, а це Симон Петлюра і В'ячеслав Чорновіл, а духовні Тарас Шевченко й Іван Франко вчили мене говорити з народом чесно й правдиво, не принижувати його, але й не підлезуватись до нього солодкими обіцянками.

— Тож заповіти Лицарів Свободи не забудьмо!

Розмовляла
Ганна ДЕНИСКО

Від днів українського кіно до нового пам’ятника Як цього річ на Полтавщині й Харківщині відзначатимуть 330-річчя гетьманства Мазепи

У день народження Івана Мазепи, біля його пам’ятника у Полтаві обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка влаштувало брифінг для журналістів і громадських активістів. Згодом відбулася прес-конференція за участю представників Державного агентства з питань кіно.

“Мазепа-фест”. Дні кіно

Кінофестиваль, який Полтавське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” спільно із Державним агентством у справах кіно влаштовує у Полтаві — данина пам’яті великому гетьману-державнику. На цьому наголосив очільник просвітан Полтавщини, ініціатор і організатор кіноднів “Мазепа-фесту” Микола Кульчинський. За його словами, покажуть новий художній фільм про УПА “Жива” (режисер Тарас Химич), мультфільм “Кирило Кожум’яка” та кінострічку Тараса Ткаченка про болючі проблеми вимушеної трудової української еміграції “Гніздо горлиці”. А ще продемонструють д/ф “Переломний момент” режисера Олеса Саніна про події новітньої російсько-української війни та історичний художній фільм Юрія Іллєнка “Княгиня Ольга” у новій редакції. Отож “Просвіта” представить на суд полтавського глядача нові стрічки, зняті протягом попереднього року.

“Полтавцям пощастило, бо ми перші, хто побачить таку подію”, — зазначив на прес-конференції Сергій Неретін, перший заступник голови Державного агентства України з питань кіно.

За його словами, нині триває робота над 80 проектами, які “курує” Держкіно. Отож наприкінці року варто очікувати мінімум три прем’єри загальнодержавного масштабу у великих кінотеатрах. А ще три роки тому прем’єр узагалі не було, домінувало російське кіно, яке охоплювало 20 % репертуару кінотеатрів по всій Україні й решта — 80 % — голлівудське та європейське кіно. “Зараз, після ухвалення закону 2015 року щодо заборони фільмів із РФ, російське кіно становить якихось 5 %, тобто ніша звільнилася і її треба заповнити. Чому це має бути не українське кіно? Час для цього настав”, — вважає Сергій Неретін.

“Просвіта” ініціює створення вистави про Мазепу авторства видатного драматурга

Полтавське ОО ВУТ “Просвіта” ініціюватиме перед облдержадміністрацією, обласною радою та Полтавським українським музично-драматичним театром ім. Гоголя створення вистави за мотивами драми “Іван Мазепа” (1927 рік) Людмили Старицької-Черняхівської. Про це сповістив журналістам голова організації. Він негативно відгукнувся про виставу облтеатру ім. Гоголя “Остання любов гетьмана”. “Ми вважаємо п’єсу “Остання любов гетьмана” невдалою. На нашу думку, у ній спотворено українську історію, образ гетьмана неправдивий, необ’єктивний, зрештою, недолугий. Є сцени, за які просто соромно”, — заявив Кульчинський. Він повідомив, що “Просвіта” ініціюватиме широке обговорення цієї проблеми.

Полтавська мерія саботує взяття пам’ятника гетьману Мазепі на баланс міста?

“Уже майже рік, як у Полтаві встанов-

лено пам’ятник великому українському гетьманові Іванові Мазепі на Соборній площі, але питання з балансуотримувачем досі не вирішено”, — розповів журналістам Микола Кульчинський. За його словами, півроку як документ з оцінки вартості пам’ятника зареєстровано у Полтавському міськвиконкомі. “Ми, просвітяни, як законослухняні громадяни виконали рішення постійних комісій міськради щодо рекомендації “Просвіти” надати документ з оцінки майна як необхідний при взятті на баланс у комунальну власність. Тобто потрібний документ ми зробили і зареєстрували його у міській раді. Відтоді минуло майже півроку, але ж нічого не зроблено. Ні слуху, ні духу. Вхідний номер реєстрації у нас є. Мерія не реагує. Прагнемо, щоб пам’ятник взяли на баланс, щоб його охороняли, встановили камери відеоспостереження”, — обурився Кульчинський.

Отож досі балансуотримувачем є обласне об’єднання ВУТ “Просвіта”.

Рок-частина фестивалю “Мазепа-фест” 2017 року відбудеться на Харківщині

Ще влітку 2016 року на Харківщині створили Громадську раду з відзначення 330-річчя обрання Івана Мазепи гетьманом України, яка спільно з облдержадміністрацією розробила план заходів. Вшанувати пам’ять гетьмана у день його народження до Полтави приїхала і делегація з Коломака, що на Харківщині. Є дані, що саме там понад три століття тому відбулася Генеральна рада, на якій Івана Мазепу обрали гетьманом. Тепер селище Коломак переймає естафету Полтави й збирається також встановити пам’ятник Івану Мазепі та провести рок-частину фестивалю “Мазепа-фест”.

“Ще 10 років тому в Коломаці встановили великий пам’ятний камінь із написом, що тут буде пам’ятник Мазепі. Але різні події не дозволили цього зробити до сьогодні. На Харківщині були такі ж події, як і в Полтаві у попередні роки. Зараз ми вже по другому колу ініціювали встановлення пам’ятника, провели конкурс на кращий проект. У ньому перемогли харківський скульптор Володимир Кочмар і молодий архітектор Назар Божинський. Є проект меморіального комплексу з пам’ятником заввишки 2,5 м, а за ним 5 рельєфів, де в бронзі будуть відображені історичні події. Ми громадню збираємо на нього кошти, бо не хочемо, аби зводили його за бюджетні кошти. Тому 10 гривень з портретом Мазепи — найкращий мінімальний внесок у будівництво цього пам’ятника”, — повідомив співголова Харківської обласної громадської ради з відзначення 330-річчя обрання Івана Мазепи гетьманом Війська Запорізького Віктор Козоріз.

“Постать Мазепи треба очистити від міфічного намулу”

На базі Харківського регіонального інституту державного управління планують провести Міжнародну наукову конференцію, присвячену темі гетьманської влади в Україні й постаті гетьмана. На основі виступів науковців видадуть збірник наукових праць. Також у планах харків’ян — постановка опери “Іван Мазепа” на відкритому майданчику в селищі Коломак та на сцені Харківського національного академічного театру опери та балету ім. М. Лисенка.

Дерева пам’яті

У райцентрі Диканька на Полтавщині представники влади, товариства “Просвіта” та місцевого краєзнавчого музею згадали про цікавий ювілей — 100-річчя з дня висадження дітями Української Революції 1917—21 років знаменитих дубів на честь Тараса Шевченка та Івана Мазепи.

Дуб Свободи на честь Тараса Шевченка зберігся, його доглядають до наших днів. А от дубові на честь великого гетьмана пощастило менше — відомості про нього приховували з 20-х років минулого століття. Історичні дані вдалося встановити полтавським краєзнавцям. Один із них — Григорій Титаренко, активіст “Просвіти”, родич тієї людини, що власноруч посадила дуб Мазепи. Заради відновлення історичної справедливості та вшанування пам’яті загиблих патріотів Григорій Володимирович організував захід, на якому запропонував через сто років знову висадити дуб Мазепи.

“Як тільки було проголошено про створення Центральної Ради, у Диканьці висадили два дерева на честь видатних українців. Одне з них — дуб Свободи на честь Тараса Шевченка, який і нині можна побачити в центрі сучасної Диканьки. В іншому куточку селища Григорій Маяр, що входив до групи місцевих козаків-петлюрівців та антибільшовицьких повстанців-патріотів, влаштував мітинг і посадив дуб Мазепи, який використали за два роки потому, оскільки після окупації УНР російські більшовики знову, як і за Російської імперії оголосили гетьмана зрадником держави”, — зазначив у своєму виступі полтавський журналіст та краєзнавець Григорій Титаренко.

Григорій Маяр був членом так званої “групи дев’ятнадцятих диканьчан”, що складалася з козаків, які відстоювали українську державність, за що були засудже-

“Майдан: усна історія”

Таку назву має всеукраїнський історико-просвітницький проект Українського інституту національної пам’яті (УІНП). Регіональними громадськими партнерами з його реалізації на Полтавщині стали обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка та обласна суспільна телерадіокомпанія “Лтава”. Детальніше про нього розповіли журналістам на прес-конференції ВУТ “Просвіта” в обласній комунальній агенції.

Суть проекту: працівники УІНП, журналісти і волонтери збирають спогади від учасників Майдану. Із зібраних матеріалів створюється архів в Інституті національної пам’яті, а найцікавіші розповіді поступово оприлюднюють у різних програмах на телебаченні, радіо, у документалістиці, або ж створюють книжкові збірки.

— “Просвіта” впродовж усього свого існування визнавала важливість розвитку історичної пам’яті, відродження її. Тож Товариство радо підтримало ініціативу УІНП зі створення такого знакового і масштабного проекту. На наш погляд, він важливий для усвідомлення Майдану як ланки неперервного процесу визвольних змагань українського народу, — розповідає про проект “Майдан: усна історія” Олег Пус-

ні російськими окупантами до страти. Головним був диканський козак, учасник Перших визвольних змагань Григорій Момот. 1918 року він створив у Диканьці Козацьку сотню, з якою став на захист Української Держави гетьмана Скоропадського. Пізніше, вже під прапором Симона Петлюри Григорій Момот продовжив боротьбу за самостійну Україну. Але тоді, на жаль, не судилося відстояти нашу незалежність. Серед цих “дев’ятнадцятих” найбільш активними були козаки Максим Кішик (дядько літератора та краєзнавця Василя Кішика) та Авраменко, а також Григорій Маяр — із 1905 року член партії українських есерів. За словами дослідника, ініціативу Григорія Маяра посадити дуб Мазепи підтримали інші патріоти. Серед них — Данило Бражник, 1872 року народження, Климентій Завгородній, 1878 року народження, Харитон Муха. Науковець сподівається відшукати їхніх нащадків. Пізніше слідчий Зелов, який вів справу повстанців — сержант держбезпеки, начальник міжрайонної оперативної групи по боротьбі з політичним бандитизмом, не маючи ніяких документів у справі, навіть видав довідку про це, де вказав — “нікаквих вешдоков по данному делу нет”. Проте 1938 року проти цієї групи з 19 осіб відкрили справу як проти контрреволюціонерів, що готували повстання, та засудили всіх до вищої міри покарання — розстрілу. “Ця організація була, по суті, групою одностайців, які готові були очолити повстання та рвати на шматки ту окупаційну більшовицьку владу, яка знущала з селянства. Адже в 1929—30 роках почалася колективізація, коли людей “розкуркулювали” — забирали майно в селян, 1932 року розпочався Голодомор. Селянство кинуло — якесь іскра і, здавалося, все готове було спалахнути. Але — знову не судилося, бо посіпаки агентури скрізь працювали. Їх всіх дев’ятнадцятих заарештували в одну ніч. Далі — коротке слідство, суд і за півтора місяця їх розстріляли. Я хочу, щоб про цих людей знали та пам’ятали”, — сказав краєзнавець-просвітянин Олекс Пугач. На захід, присвячений пам’яті полеглих героїв, із Кропивницького приїхав онук Григорія Маяра — уродженець Диканьки 77-річний Віктор Маяр зі своїм сином Юрієм.

І хоча на тому місці, де від самого початку у парку був висаджений дуб Мазепи, вже давно стоять приватні будинки, активісти знайшли місцину неподалік — це в майбутньому і буде новий парк. Перші дерева вже висаджені — де особисто Віктор Маяр вкопав дубовий саджанець на честь українського гетьмана. Поминальну літню за упокій Івана Мазепи та людей, які століття тому долучилися до вшанування його пам’яті, відправив Архієпископ Полтавський і Кременчуцький Федір.

товгар, член Правління Полтавського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Історик УІНП, координатор регіональних записів проекту “Майдан: усна історія” Тетяна Привалко презентувала дві збірки, які видав УІНП — “Майдан від першої особи. 45 історій Революції Гідності” та “Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах”. Електронну версію книг можна безкоштовно завантажити на офіційному сайті УІНП. Тетяна Привалко наголосила, що стратегічна мета УІНП — створення онлайн-архіву всіх записів очевидців та учасників Революції Гідності.

В. о. керівника ТРК “Лтава” Анатолій Мішин зазначив, що журналісти цього ЗМІ відразу ж долучилися до проекту. З лютого цього року на Полтавському телеканалі “Лтава” в циклі передач “Уроки історії” розпочинається новий спецпроект “Майдан: усна історія”. Журналісти програми та громадські активісти запропонують телеглядачеві спогади наших земляків, учасників та свідків подій листопада 2013—лютого 2014-го на Полтавщині, які увійшли в історію як Революція Гідності, аби зберегти пам’ять про ті революційні місяці. А на обласному радіо “Лтава” вийшло в ефір 8 тематичних радіопередач “Нова доба”.

Матеріали підготував прес-центр Полтавського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

При калиновій свічі, або Поет починається з болю

Петро СОРОКА

Для означення внутрішньої сутності поезії Надії Кир'ян в українській літературі можна дібрати багато яскравих і промовистих епітетів, оскільки за ними стоїть високе і важке слово “доля”, але мені просять одне — притишеність. Авторці чужі піар, самореклама і самовип'ячування. Її збірки проходять майже непоміченими для критиків і літературознавців, але не читачів. Про неї пишуть мало, вона не потрапляє у жодні поетичні обійми, однак справжня поезія не може залишитися непрочитаною. І хай при її калиновій свічі відтають душою і гріються тільки вибрані читачі, цього досить, щоб слово жило і проривалося у майбутнє, яке, хочеться вірити, все поставити на свої законні місця.

До жодної іншої збірки, здається, я не повертався так часто, як до її вибраного “Свято споминів”. Що це за свято? Чим воно так вабить і магічно притягує, змушує перечитувати і окремі вірші, і всю збірку?

Передусім тим, що це поезія винятково настроєва і залишає по собі щем і трем. Отримувеш втіху не тільки від слів, їхнього порядку у фразі, хоча й це важливо, як від того, що замкнено між ними. Настрій тут — головне, визначальне, хоча сказати, чим він досягається і обумовлюється, непросто, і напевно чи хто зміг би дохідливо та логічно це пояснити. Усе належить до тайни поезії, її глибинної домени. Один з віршів так і називається “Настрій”. Наведу його повністю, тому що вихоплювати фрагмент — означає все зруйнувати і нічого не зрозуміти.

Встану о четвертій і пішки за місто піду,
повию на вранішній місяць,
закохавшись у гувлісу.
Куплю на Бессарабці безсмертників —
хай у голови покладуть,
коли помру добровільно
чи десь на першій гілліці повісять.
Віддам два п'ятдесят якісь тітці з торбою,
хай мене сто разів одурять,
заслухаюся дзвоном
Володимирського собору
і не буду ні радісною, ні похмурою...
скажу два десятки образливих слів
тим, за кого ладна віддати душу.
Напишу про всяк випадок заповіт

через кілька днів:
“Поховайте мене під сагайдацькою грушею...”

Відчувається, що вірші, які увійшли у “Свято спогадів”, писалися у різні роки і належать двом епохам: тоталітарній і пострадянській. Але голос авторки і тут, і там звучить однаково рівно, межово широко, без фальші й озирання на цензора — зовнішнього чи внутрішнього.

У Надії Кир'ян немає прохідних віршів, кожен як вікно у світ чи навіть всесвіт. Їх незглибимість підкуповує і наснажує, зворушує і змушує хвилюватися. Про кожен вірш можна написати окреме цілісне дослідження, тому непросто в невеликій за обсягом рецензії вповісти головне, найпосутніше, умістити його на обмеженій площі газетного відгуку. Мимоволі відчуваєш не те щоб ущербність свого письма, як своєрідне безсилля перед віршами-айсбергами, віршами-материками. Я багато, скажімо, написав про архетип сльози, про те, як переломлюється світ крізь її призму, і ще більше зустрічав про це віршів, тому сподівався побачити це в Надії Кир'ян. Але в неї інше: “Я вже не плакала сто літ і не заплачу”. І якщо вона й пише про сльозу (не сентиментальну сльозливість), то отак:

На дні сльози
вишнева гілочка
тремтить,
обтрушуючи
білі пелюстки весен
на дно сльози.

У поетеси все начебто просто і ясно, прозоро і зримо, без якихось особливих запаморочливих експериментів зі словами і тропами, але це та простота, що дається дуже непросто і яка непідготовленого читача може ввести в оману, дезорієнтувати, навіть збити з пантелику, оскільки її незглибимість відкривається не одразу і потребує роботи душі й мозку:

Надія Кир'ян і Галина Кирпа

Іду навишпиньки до любові
в таємній тиші вечоровій.
Все буде приязно і гречно.
На відстані душі — безпечно.
Цілунків не боюсь гарячих
очима. Їх ніхто не бачить,
не чує і не розуміє,
але душа моя німіє...

У цій збірці два види віршів: римовані й верлібри. Римовані, як правило, більшого обсягу, часто притчеві, з вираженою фавбулою, верлібри невеликі за обсягом, здебільшого шести- чи чотирирядкові.

А клени такі божжевільно жовті,
можна втонуту у їхньому танці...
Тонули трамваї, автобуси і пішоходи,
тільки літак зойгнувся — і вдалині розтанув.

Такі ліричні мініатюри народжуються зі щасливих знахідок, з глибшого проникнення у навколишній світ і світ речей, з виняткової спостережливості, пильного вдивляння у людину і природу.

Авторка добре структурувала збірку, уклавши сім розділів, але композиційна побудова видається мені умовною, бо окремі вірші з одного розділу легко перетікають в інший, ніби хочуть побути і тут, і там.

Упадає у вічі, що авторка більше полюбляє епітети, ніж метафори (серце поезії), а якщо метафоричне навантаження і наявне (бо як же без нього?!), то, як правило, складається з двох слів: “дими дощів”, “долоні ночі”, “крила кохання”, “листя поцілунків”, “горить горобина”, “хустиночки кульбаб”, “місячний серп”, а епітети переваж кольористичні: “червоні троянди”, “жовті клени”, “зелені метелики листя”, “зелена нитка”, “перрефарбую чорне листя — зазеленію при вікні”... Домінують, щоправда, дві барви: біла і синя. Тут “біло-сині сніги” і безліч білих туманів, білих крил, білих сніжинок, а також білих синиць, білих лісів, білих доріг і навіть білих дерев. “Стоїш у білому, як молода тополька”, — констатує поетеса і зізнається, що “...навіть розпечені фарби — холодні”.

Авторка обходить без словотворів і рідкісних слів, які так полюбляють вишукувати поети, щоб повертати в літературний обіг, однак високий градус поезії Н. Кир'ян від того не спадає.

Збірка “Свято споминів” дуже сумна за своєю внутрішньою сутністю. Тут багато туги, болю, ностальгії (за ким? за чим?) і ось таких зізнань-зітхань:

— Ти ще жива? — пита сусіда.
Ну що йому я відповім?
Мої зелено-чорні віти —
Межа між мертвим і живим.
Або:

“...Прийшли з трави. І підемо в траву...
Мертво, мертво сіється сніг//, Мов борошно з густого підситка. ...Чогось так сумно іти в сутінках... ...І звично — так звично, аж до нестями, // цей вічний тягар — самоту — нести” ...Ніхто мене почути не хоче, // крім чайника, що на плиті... ...О смутку, о печалі журавлів... ...Той сум, що за душу бере, стоїть непереїденим полем...”

Де сум і печаль, там невідворотна та незникома тінь смерті.

А смерть вириває зі світу світ.
Страшнішої кари немає.

У збірці чимало патріотичних мотивів, але позбавлених тріскачучої риторики і голого пафосу. Все на надриві, на боліннях, на сумних внутрішніх осяннях:

Мені відкрилась істина гірка.
Народ мій — раб. А я його дочка.
Народ мій — раб. А в мене є сини.
Невже рабами будуть і вони?

Під сагайдацькою грушею

Окремий розділ під назвою “Ностальгія” складають інтимні вірші, у який увійшло усього вісім поезій, але в них розгортається майже епічна любовна драма, де кожен вірш як своєрідна епоха, бо “Це не любов, але це щось таке, // Чому і назви на землі немає...”

Якщо авторка і пробує експериментувати на рівні слова, то робить це не ради голого штукарства чи самої гри, а щоб вивільнити у слові його незглибиму суть, відкрити слово-всесвіт, слово-дію, як-от:

Заарештовують.
Реабілітують.
Підсолоджують.
І обляють.
Похвилюємося.
Пострибаємо —
і лякаємося
чи звикаємо.
Забувається,
і дрімається,
і кохається,
і співається...

Вірші, увочевидь, давні, та хіба вони не звучать сьогодні актуально в країні, де мало що міняється?

Програмний вірш поетеси під назвою “Вибір координат” винесений поза розділи і виставлений на щит як програмне motto, як заклик:

“Не мають значення роки, ані століття.
Єднає нас лише мета буття на світі. Чи ти король, чи ти жебрак — це не важливо. А те, що мусиш ти вчинити — роби сміливо! Коли безцестя навкруги, не діє право, коли летить у тартари твоя держава, а рідне місто чи село з'їда розтілля, ти просто мусиш зупинити оце падіння. І не страшно тоді тобі ні смерть, ні грати. Твій вибір означає: жити! Не існувати”.

З цим віршем перегукується і така промовиста й містка строфа:

Поет починається з болю,
Поет починається з рідної долі.
Поет починається з крику пісня
І з коліскової пісні.

Окремі вірші Надії Кир'ян нагадують казкові полотна Марії Приймаченко і Ганни Собачко, стільки в них незвичного, учудного і чудесного:

“Мама зіпнула жайворонка, хотіла спекти, а він полетів. Відтоді щовесни шукаю в небі птаха, зіпленого з тіста”.

А ще у “Святі споминів” зустрічаються вірші, що, здається, призначені для дитячого читання, але, що цікаво, не випадають зі структури цієї вибілено-вистражданої “дорослої” книжки, а з цікавістю прочитуються, як Тичинине “А я у гай ходила”, що природно вписане в геніальні “Сонячні кларнети”.

Простелилась по воді
місячна доріжка.
Місяць річечку убрід
переходить пішки.
Поруч весело біжать
зорі-зоренята,
ніби хтось розсилав тут
золоті зернята.

Усе в Надії Кир'ян на співчутті до людини (“Найкраще почуття — це співчуття”), на все вона дивиться з непроминальним сумом (бо неминучий відхід), найголовніше, що вона намагається осмислити і вповісти у слові — трагічна сутність земного життя, і це, як на мене, ставить її в один ряд з такими глибокими і талановитими поетесами, як Раїса Лиша, Валентина Отрошенко і Галина Кирпа, які начебто перебувають у затінні, друкуються мало (за винятком останньої), але для того, хто знає справжню вагу поетичного слова, визначають обличчя сучасної української поезії в її глибинному сенсі становлення і окремі, так і душі народу (за Валерієм Іллею).

Петриківський Ліс

Надія КИР'ЯН

Розпочав церемонію голова НСПУ Михайло Сидоржевський. Він привітав присутніх, повідомив, що НСПУ уже проводить організаційну роботу до сторіччя від дня народження Олеся Гончара. Сподіваємося, що до цього заходу долучиться влада на рівні Міністерства культури та інших державних інституцій, оскільки серед світоців нашого національного духу ХХ століття видатна постать Олеся Гончара у першому ряду. На щорічні урочистості нагородження українсько-німецькою премією завітав Надзвичайний і Повноважний посол Німеччини в Україні доктор Ернст Райхель, який побажав творчих успіхів новим лауреатам, подякував організаторам, що роблять таку важливу справу: “Можливо, можна уявити розвиток особистості й без літератури, але поза всяким сумнівом література цьому надзвичайно сприяє. Українська література знаходить неабиякий відгук у Німеччині, й не лише в колах фахівців. Імена таких письменників, як Юрій і Софія Андруховичі, Сергій Жадан, Оксана Забужко та ін. добре відомі німецьким читачам. А тепер радіємо молодому поколінню українських літераторів. Можливо, незабаром у німецьких журналах прочитаємо щось, написане нинішніми лауреатами.

Олесь Гончар, ім'я якого носить премія, у нелегкі часи для літературної діяльності в Радянському Союзі зумів зберегти простір свободи самостійного мислення і своєю творчістю сприяв розвитку української мови та літератури, досі користується неабияким визнанням. Я бажаю всім лауреатам впоратися зі своїми викликами не

Берегти Собори своїх душ

У Київському будинку письменників в двадцятье вручили щорічну Міжнародну недержавну українсько-німецьку премію ім. Олеся Гончара, яку заснували письменниця Тетяна Куштівська та підприємець Дітер Карренберг. Її лауреатами стали вже 125 молодих авторів, яким видали перші власні книжечки. Ця подія, як і завжди, відбулася 3 квітня, у день народження письменника, якому нині виповнилося 69 років.

менш успішно, як це зробив свого часу Олесь Гончар.

Хочу звернути вашу увагу на рік німецької мови в Україні та української мови в Німеччині, який офіційно розпочнеться вже у вересні. Ми поставили перед собою мету відкрити перспективи для молодих творчих людей не лише в царині літератури, а й в усіх інших напрямках мистецтв”.

Молодих лауреатів вітали засновник премії Тетяна Куштівська, дружина Олеся Гончара Валентина Данилівна, Герой України, письменник Дмитро Павличко. Дмитро Васильович наголосив, що вершиною творчості Олеся Гончара є роман “Собор”, перекладений багатьма мовами. Коли Гончарові було 50 років, роман надрукував журнал “Вітчизна”, потім з'явилися переклади у Москві. А далі він потрапив під заборону, його вилучили з бібліотек. “Мене тоді викликали в ЦК партії і попередили, що ніхто на ювілейному вечорі не сміє згадати роман “Собор”. Я сказав: “Ви мене вже можете виключати з членів Спілки письменників, бо я про “Собор” згадаю”. На вечорі Гончара було багато промов, називали всі романи ювіляра, але “Собор” жоден не назвав. Коли вже наприкінці вечора у своєму виступі я згадав

цей роман, зал зірвався оваціями, і Гончар усміхнувся. Він того дня був сумний, бо його також викликали в ЦК, вимагали, щоб він написав, що згоден з критикою роману. Гончар відмовився.

Гончар був у перших лавах шістдесятників. Коли ми 1991 року вийшли з синьо-жовтими прапорами на вулицю, коли на Майдані біля Софійського собору було десятки тисяч прапорів, Гончар написав у своєму щоденнику: “Це найкращий день у моєму житті”.

Нещодавно, коли я був у Польщі, польський президент, вітаючи нашого президента Петра Порошенка, сказав: “Ми вдячні вам, що ви розвалили Радянський Союз, цю страшну імперію”. Наш президент відповів: “Не розвалили ми імперію”. Я хочу, щоб ви запам'ятали: виборовши незалежну Україну, ми імперію, проти якої боровся і Олесь Гончар, на жаль, не розвалили, і вона зараз воює проти нас руками наших зрадливих земляків і своєї армії”.

Промовці дякували усім, хто впродовж двадцяти років сприяв функціонуванню молодіжного конкурсу: нинішньому голові журі Петру Перебийносу, Іванові Драчу, який головував упродовж багатьох попередніх років, митцям, які

підтримували конкурс, зокрема, Дмитрові Павличку, Віталію Абліцову, Галині Тарасюк, Олесеві Лупію, Любові Голоті, Лесі Гончар, Руслану Найді, доценту, викладачеві Київського національного університету архітектури і будівництва Марії Сметанській та ін.

Голова журі Петро Перебийніс наголосив, що головна мета конкурсу — підтримка експериментально-інтелектуального напрямку молоді української літератури та назвав переможців конкурсу. У номінації “Проза” перемогла молода київська приватна вчителька Ганна Чіпка за роман “Гривна”, який можна назвати енциклопедією характерів. Переможницею стала ще одна майстриня прози Марія Карп'юк, учителька англійської мови, психолог за збірку оповідань та новел “Дорога додому”. У галузі “Поезія” перше місце отримав кандидат філологічних наук, редактор електронного журналу “шТОР” Кири-

ло Полішук із Кропивницького за збірку “Ліс, про який ніхто не знав”. У номінації “Публіцистика” нагороду дістав випускник військової академії, офіцер Назар Пічак родом з Івано-Франківська за художньо-публіцистичний нарис “Обличчя війни, антивоєнні уроки Олеся Гончара”. Наймолодша учасниця конкурсу Софія Мостова з села Жизномир Бучацького району на Тернопільщині стала 125-ю номінанткою премії за літературно-рознавчу працю “Олесь Гончар — захисник рідної мови”.

Виконавчий директор “Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеся Гончара” Валентина Іршенко нагородила засновників премії відзнакою Фонду — пам'ятною статуеткою з написом “Бережіть Собори своїх душ” і дипломом.

В одному з наступних чисел “СП” буде надруковано інтерв'ю з Тетяною Куштівською.

Олексій НЕЖИВИЙ, письменник, доктор філологічних наук, професор

Дівчинка і клен

“Із татом ми посадили клен біля нашої дев'ятиповерхівки, коли мені виповнилося три роки. Саджанець був невеликий, він ледь сягав до пояса. Однак через два роки ми вже зрівнялись, що доставляло втіху, навіть радість, адже у перший рік кленок доводилося часто поливати, бо літо видалося вкрай засушливе. Цю роботу найчастіше виконувала я, а тому дехто з подружок навіть заздрив, коли клен почав стрімко виростати. Ось він уже зрівнявся з другим поверхом, потім вище. Коли ж мені виповнилося п'ятнадцять, із нашого балкона на четвертому поверсі можна було торкнутися рукою до його ніжно-зеленого листя.

Тепер школу доводиться закінчувати в Полтаві. Стою на прекрасній каштановій алеї, а чомусь бачу наш клен, хоча в рідному Луганську не була майже рік. До речі, там я навчалася в українськомовній школі і спілкувалася з ровесниками рідною мовою. У Полтаві всі школи, звісно ж, українські, але однокласники

Філософсько-педагогічні етюди

спілкуються якоюсь мішаниною, а точніше — суржилом, та ще й зауважують, чому, мовляв, не розмовляю, як вони”.

Цю творчу роботу “Найкращий спогад дитинства” написала учениця однієї з полтавських шкіл, колишня мешканка Луганська, або, як говорять офіційно, тимчасово переміщена особа. Як бачимо, її духовний світ назавжди пов'язаний з **рідним краєм, довкіллям**, де народилася й росла. Ні евакуювати, ні тимчасово переселити або замінити іншим, найрідніше просто неможливо. У цьому й полягає трагізм, значні духовні, психологічні випробування десятків тисяч дітей, учнів, що змушені виїхати з Луганської та Донецької областей.

Думається, саме вони і є найбільшими жертвами тимчасової окупації українських земель. Дитинство і юність насамперед потребують справжності й правдивості, тобто величезного гуманізму рідного краю.

Піонерські пряники

Сьогодні знову донька в магазині попросила: “Тату, купи пря-

ників”. Федір зробив вигляд, що не дочув і чомусь голосніше ніж треба мовив: “Зважте нам печиво, ось те, найдорожче. Півкілограма”.

Донька взяла пакет із печивом. Дорогою додому мовчали. Федір знову згадував пряники інтернатівського дитинства. Вони були зовсім не схожі на сьогоднішні. Якись світло-коричневі на колір і ледь-ледь солодкі, а тверді-твердісінькі, бо щоб розгризти, треба волюю розмочити. Із якого борошна зроблені, на смак важко визначити, бо тоді, на початку шістдесятих, у житній хліб додавали перемелений горох і кукурудзу.

У третьому класі він так і не поласував жодним пряником, хоча у школі-інтернаті їх давали щодня на полудень, через три години після завжди пісного обіду, коли їсти хотілося найбільше. Їх розкладав черговий із списку у руках. І Федір уже знав, що пряника він не скуштує, бо знову покараний згідно з рішенням ради їхнього третього класу, тобто вибраного колективом органу самоврядування, де вирішальне право голосу належало виховате-

леві Вікторії Митрофанівні. Вона ж і визначила, вручивши список черговому, хто позбавлений єдиних ласощів їхнього сирітського дитинства.

За будь-яку провину або, як говорилося, порушення правил соціалістичного способу життя радянського піонера, пряник належало з'їсти тому, хто перший доповідав вихователів про провину однокласника: невчасно застелене ліжко, не випрасуваний піонерський галстук, отриману двійку чи зауваження на уроці, не закритий вчасно кран, запізнення на лінійку або чергове шиккування.

Його сусід по партії Сергійко знову з гордим виглядом перераховував свої пряники і, задоволено посміхаючись, говорив: “Сьогодні аж шість”. Його й прозивали чомусь Шостакою, або Клепачем, бо на учнівському жаргоні донести про якесь порушення означало “наклепати”...

“Знову печива купили, а пряників забулися?” — це вже дружина незлостиво. Донька, розуміючи, позирнула на батька: “У магазині сказали, що завтра привезуть. Правда, тату?”.

Недавнє сновидіння

Етюд

Цієї ночі знову сон якийсь незвичайний, навіть фантастичний. Немов би я не професор і не доктор філологічних наук, а знову асистент-початківець, як більше тридцять років тому. Отож подаю текст лекції завідувачу кафедри, а той глянув і каже: “Навіть читати не буду, бо не тим розміром роздруковано, не за тією формою, що мною затверджена!”

А ще ми можемо прийняти рішення, що не тільки публікації ваші за 2016 рік вважати недійсними, а й життя на Полтавщині. Ось так!”

— Чому? — запитую.

— Бо не відповідають профілю...

— Де ж таке рішення ухвалите? Адже життя і слово рідне — це Дар Божий.

— На засіданні бюро обкому комсомолу! Де ж іще?

— Що, знову секретарюєте, тобто не тільки керуєте, а й спрямовуєте та надихаєте? А значок той де подівся?

— Ми тепер особливими **знаками** помічені, однак не кожному дається право їх розпізнати.

Отакий сон привидівся, прости Господи.

Чому небезпечно зрікатися рідної мови?

Іван ЮЩУК,
професор Київського міжнародного університету

У запровадженому 2012 року і досі чинному на ганьбу нам законі “Про засади державної мовної політики” в пункті 1 статті 3 записано чи не унікальне в світовому законодавстві положення: “Кожен має право вільно визначати мову, яку вважає рідною, і вибирати мову спілкування, а також визначати себе двомовним чи багатомовним і змінювати свої мовні уподобання”. Не будемо розглядати політичного аспекту цього положення. Спробуємо лише з’ясувати, наскільки воно справді гуманне і як його застосування може забезпечити права людини.

Мова існує в двох нероздільних взаємозалежних психічних процесах: з одного боку, це набір мовних засобів, який ми тримаємо в пам’яті, і з другого — це мовлення, яке виявляється в творенні та сприйманні речень і тексту. Мовні засоби збагачуються й удосконалюються завдяки мовленню. Мовлення, зі свого боку, є матеріальним виявом рівня і якості мовних засобів індивіда, а відтак, і рівня його розумового розвитку. Ще Сократ казав: “Заговори, щоб я тебе побачив”.

Мовні засоби існують у нашій пам’яті як ідеальні, певним чином згруповані фонемі (фонетика), як словотвірні морфемі, слова й фразеологізми разом із прикріпленими до них значеннями (лексика) і як схеми можливих поєднань морфем і слів, забезпечених певними засобами, для творення висловлювань (граматика). Кожен з цих компонентів має свою, певним чином упорядковану структуру і виконує свою специфічну роль у мові. І в мисленні теж, оскільки мова є основою для мислення і водночас його продуктом.

Фонетика, з одного боку, формує в пам’яті ідеальні образи слів (поєднання фонем), а з другого — є зовнішньою, матеріальною оболонкою мови, тобто матеріально оформляє слова у висловлювання (ланцюжки звуків). Завдяки чіткому визначенню звукам ми передаємо інформацію іншим людям і сприймаємо її. У цьому переважно соціальна функція фонетики.

Лексика ж пов’язана насамперед з глибинними психічними процесами людини. Наш мозок (за різними оцінками, від десяти до ста мільярдів нейронів і з безліччю зв’язків між ними) фіксує й зберігає всі подразнення, які надходять від реального світу. А вони йдуть навально й хаотично. І ось тут слова є тими якірцями, навколо яких сортуються й групуються наші враження. Інакше кажучи, лексика членує всесвіт, який існує в нашій уяві, на окремі більші й менші, по-різному за-

лежні між собою частини й присвоює їм назви, які ми використовуємо в спілкуванні як певні символи. За кожним словом у мові закріплено певний узагальнений образ — сигніфікат. Без того слова були б позбавлені смислу.

Грамматика своїми умовними засобами узагальнено відтворює зв’язки, які існують і можуть існувати в реальності між речами та явищами, й позначає деякі найзагальніші властивості буття, такі, як час, множинність, залежність між речами і явищами тощо. За допомогою граматики ми пов’язуємо слова в речення відповідно до тих зв’язків, які існують між явищами в дійсності, і відповідно до конкретних потреб спілкування.

Повернемося до вже процитованої статті з мовного закону: “Кожен має право вільно визначати мову, яку вважає рідною, ... і змінювати свої мовні уподобання”. Чи заміна мови на мову здійснюється механічно, ніби перемикання?

Фонетична система кожної мови має свої, специфічні особливості. Росіяни, наприклад, не розрізняють українських звуків [і] та [и], оскільки обидва вони переднього ряду, тим часом як у російській мові аналогічні голосні [и] та [ы] різного ряду — відповідно переднього і середнього, хоч і творять одну фонему. У російській мові порівняно з українською нема дзвінких африкатів [дж] і [дз], проте є на відміну від української не тільки тверді, а й м’які губні приголосні, приголосний [р] може бути м’яким у будь-якій позиції; ненаголошені голосні редукуються, дзвінкі приголосні у кінці слова оглушуються тощо.

Візьмемо ще одну близькоспоріднену мову — сербську. Голосних фонем у ній, як і в російській, п’ять: давньослов’янські фонемі [і] та [и] злилися в одну. Проте у ній голосні розрізняються ще й за наголосом і тривалістю, який буває довгим висхідним, довгим низхідним, коротким висхідним і коротким низхідним. М’яких фонем у сербській мові всього п’ять: [j], [љ], [њ] та специфічно сербські [ћ] і [џ]. В українській мові м’яких фонем десять. В англійській, німецькій їх зовсім нема.

Звичайно, фонетичних розбіжностей з українською навіть у названих тут російській і сербській мовах є значно більше, не кажучи вже, наприклад, про англійську чи французьку мови порівняно з українською. Крім того, й мелодика мовлення в різних мовах цілком різна. Отже, мініючи мовні уподобання, людина, щоб не спотворювати уподобаної мови, має докорінно перебудувати зв’язки між нейронами мозку, які відають роботою мовних органів і сприйманням та аналізом звуків. Ніби й технічна це справа, але небажаний акцент при цьому завжди дає про себе знати й нерідко викривлює звучання слів.

Більше з глибинними психологічними процесами пов’язані граматичні відмінності між мовами. Чому в дійсному способі в російській мові є тільки три часи дієслова, в українській — чотири, у сербській — шість, у французькій — десять, в англійській — дванадцять? Чому в українській, сербській, французькій мовах є три синтетичні форми наказового способу: друга особа однини, а в

російській та англійській — тільки дві: друга особа однини і друга множини? Останнє свідчить, що названі мови цим народам були привнесені ззовні завоювальниками, які в розмові з тубільним населенням не могли вживати наказового способу в першій особі множини, що означало б закликати до спільних дій. В одних мовах є відмінки, в інших нема, а в тих мовах, де є вони, їхнє значення далеко не збігаються.

Усе це, як і інші, не названі тут особливості граматичної структури, пов’язане з менталітетом носіїв певної мови, з їхнім світосприйманням і, врешті-решт, з особливостями мислення. Чи легко повноцінно перемкнутися з одного способу бачення світу на інший, з національного способу мислення на чужий? Тут збідення в мисленні неминуче.

Ще більш разючі відмінності існують у лексиці. На перший погляд видається, ніби, скажімо, *вода* в усіх мовах “вода”. Тим часом у сербській слово *вода* в контексті може означати ще й “піт” (*зној*), “сльози” (*слана вода, сузе*), “слизна” (*пљувачка*); в англійській *water* — це ще й “акварель”, “мочити”, “поливати”, “зрошувати” тощо, не кажучи вже про різні значення цього слова у фразеологізмах. Або візьмемо слово *рука*. В українській мові це “кінцівка людини від плечового суглоба до кінчиків пальців”; в англійській такого поняття нема: є *hand* “кисть” і *arm* “від кисті до плеча”. В українській мові *палець* і на руці, і на носі — в англійській на руці *finger*, на носі *toe*. У сербській мові — чотири *прсти* і п’ятий — *палац* (мається на увазі великий палець) — і вислів *знаю, як свої п’ять пальців* тут був би недоречний. В українській мові це протиставлення збереглося у вислові *один як палець* (не *перст*, як це є безпідставно в російській). Цілком справедливий висновок мовознавця: “Ідентичність значень у різних мовах — це скоріше виняток, ніж норма. Повний збіг значення стосується лише власних назв — особових і географічних, наукових і технічних термінів, назв місяців і днів, а також числівників” (*Кочерган М.П.* Основы зиставного мовознавства. — К.: ВЦ “Академія”, 2006. — С. 305). Але й це, додам, не завжди.

Вважати такі розбіжності між мовами лише випадковістю навряд чи виправдано. Вони зумовлені певними психічними і навіть фізіологічними особливостями носіїв цих мов. Адже чомусь привнесені ззовні чужі мови їм нові користувачі засвоюють не цілком ідеально, а зі значними відхиленнями. Легко впізнати українця, білоруса, грузина, який розмовляє російською мовою, відрізняється мова американського негра від мови американського англасакса — і не тільки акцентом.

У цьому разі дають себе знати не лише розбіжності у набутих навичках, а й особливості, успадковані на генетичному рівні. Доведено, що існують вроджені програми соціальної поведінки людей; отже, з такою самою ймовірністю можна припускати й наявність у людини вродженої етнічної мовної програми. “На початкову породжену, яку судилося заповнити ембріонові в материнському лоні, подається генетично програма,

яка містить уже прожиті предками життя” (*Расторгуев С. П.* Информационная война. — М.: Радио и связь, 1999. — С. 28). Новонароджена дитина, як дійшли висновку вчені, до двох років зберігає в собі генетичну пам’ять, записану всіма її історичними предками, отже, й схильність до певної мови як основного носія духу народу. Чи можна легковажно цим нехтувати?

Мовне освоєння світу і, таким чином, мовне забезпечення інтелекту кожної людини відбувається поступово й тривалий час.

Немовля ще до шести років починає розрізняти в людському голосі інтонацію, висоту, силу й, зокрема, тембр, який є основним розрізнявальним елементом звуків мовлення. Ця властивість становить основу для подальшого сприймання й засвоєння звуків рідної мови. При цьому характер вимови звуків у кожній етнічній спільноті залишається майже незмінним протягом багатьох століть: українська мова в устах українців за звучанням набагато ближча до іспанської чи італійської, ніж до російської, у якій вимова угро-фінська, хоч слова в ній слов’янські; білоруська мова зберігає прадавній литовський характер вимови.

Формування мислення людини тісно пов’язане насамперед із засвоєнням лексики. Як стверджують психологи, новонароджене немовля сприймає цілісну, нерозчленовану картину світу. Коли ж у його мовленні з’являються перші слова, у поки що суцільній картині світосприймання починають виникати розрізнені острівці свідомості: *мама, тата, на, дай*. До кінця першого року в мозку дитини утворюється до дванадцяти таких слів-острівців. Коли набирається певна критична маса їх, дитина раптом (у півтора-два роки) усвідомлює своє “Я”, тобто виокремлює себе з навколишнього світу, який стає для неї об’єктивною реальністю. З часом за нормальних умов, якщо дитина постійно чує рідну мову й активно пізнає навколишній світ, кількість слів у її свідомості неухильно зростає — від 1000 в три роки до 4000 і більше в сім. При цьому в дитячій свідомості постійно відбувається корекція значень кожного слова і його зв’язків з іншими словами в узгодженні з оточенням, яке дедалі — через засоби масової інформації, через літературу, через виховання в дитсадку — розширюється до всенационального. І на цій основі відповідно розвивається й мислення дитини.

Активний словник дорослої людини в середньому нараховує, як стверджують психологи, 6—8 тисяч слів і приблизно стільки, а може, й більше пасивний. Цей словник у процесі спілкування (слухання, читання рідною мовою) поповнюється не тільки окремими словами, а й їхніми переносними значеннями, яких є більше, аніж слів, тобто за нормальних умов словниковий запас людини виявляється чи не вдвічі більший, ніж кількість засвоєних нею лексем. Такий словник забезпечує їй адекватне сприйняття дійсності, а відтак і створення власної мовної картини світу, суголосної і співмірної з мовними картинами світу людей близького й далекого оточення, людей тої самої національної культури й менталітету, а отже, й взаєморо-

зуміння в суспільстві, адекватний обмін думками.

Мовної картини світу взагалі, яка б підходила людині будь-якої національності, не існує — це абстракція. “Реально існують і можуть аналізуватися тільки мовні картини світу конкретних національних мов — національні мовні картини світу” (*Корнилов О.А.* Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. — 2-е изд. — М.: ЧеРо, 2003. — С. 113). Мовні картини світу формуються на основі національних мов. Інваріантний образ світу співвідноситься з особливостями національної культури й психології, оскільки “в основі світобачення і світорозуміння кожного народу лежить своя система предметних значень, соціальних стереотипів, когнітивних схем. Тому свідомість людини завжди етнічно зумовлена, бачення світу одним народом не можна одним “перекодуванням” перекласти на мову культури іншого народу” (*Леонтьев А. А.* Языковое сознание и образ мира // Язык и сознание: парадоксальная реальность. — М., 1993. — С. 20).

І мови народів, і мовні картини світу окремих людей — неповторні й цінні тому, що національні, тобто побудовані на колективному багатовіковому досвіді великої національної спільноти. Безнаціональних мов, як і безнаціональних культур, не існує. Мудро свого часу сказав великий філософ Григорій Сковорода: “Всяк мусить пізнати свій народ і в народі себе. Чи ти рус? Будь русом... Чи ти лях? Лях будь. Чи ти німець? Німечествуй. Француз? Французуй. Татарин? Татарствуй. Все добре на своєму місці і в своєму лиці, і все красно, що чисто, природно, що не є підробкою, не перемішано з чужим по роду”.

Відомо, що буквальный, тобто дослівний переклад будь-якого тексту з однієї мови на іншу спотворює оригінал. Так само при вульгарній зміні мовних уподобань, при заміні рідної мови іншою, нібито рідною руйнується раніше вибудована й великою мірою генетично зумовлена в свідомості індивіда мовна картина світу — звичайно, якщо вона є і якщо належним чином впорядкована. Одна справа — знати кілька мов і при потребі користуватися ними, інша — зректися своєї, виплеканої багатьма попередніми поколіннями відповідно до навколишніх умов існування. Слова, взяті напрокат з чужої мови, виявляються обчуженими, позбавленими багатьох переносних значень і побічних асоціацій: *Вишнёвый садик пред избою, майские жуки над вишнями гудут*. Втрачається психологічний зв’язок з навколишньою дійсністю, різко звужується база для естетичного переживання й асоціативного мислення.

Таким чином, пункт 1 статті 3 закону “Про засади державної мовної політики” з повною підставою слід оцінювати так само, як би й публічне заохочення до вживання наркотиків. Гуманно? На позір ніби й так: турбота ж про задоволення потреб людини. Кака разніца? Але насправді це спрямовано на отуплення, дебілізацію людської особистості, а відтак і всього суспільства.

Тож чи варто зрікатися своєї мови, мови своїх предків, і переходити на чужу?

Ірина КОСТЕНКО,
Марина ОСТАПЕНКО

Київські князі розмовляли українською. Музейники це замовчують

Софія Київська — “мати церков руських”, найбільша святиня українського народу. Її тисячолітня історія складається з фактів і свідчень, які блискуче вирішують проблему самоідентифікації українців.

Популяризація цієї інформації — неоціненний внесок у роботу щодо консолідації українського народу. Водночас ці ж факти і свідчення спростовують глупство “канонічних” ідеологем імперської доби на кшталт “общая святиня”, “единая народность с общими обычаями и менталитетом”, “общая колыбель” і таке інше.

На перший погляд видається, що все це більш ніж очевидно. Але відвідавши тричі екскурсію в соборі (не спеціальну, а таку, що відбуваються щогодини кожного робочого дня для всіх, хто придбав квиток і бажає слухати екскурсовода), ми не почули багато чого державно і національно важливого. І саме тому вирішили запропонувати інформацію з кількох авторитетних наукових джерел науково-методичній раді заповідника. Бо саме вона створює і про-

Мовознавці Кримський, Шахматов, Максимович, Шевельов, Житецький докладно обґрунтували, що розмовною мовою давньої Русі була українська мова.

Так, в основі графіті — мова церковнослов'янська. Але писали їх різні люди, які не завжди досконало володіли церковнослов'янською (тодішньою літературною).

І там, де бракувало знань, мимоволі використовували слова та форми слів розмовної мови. Про

води згадують надто побіжно або не називають взагалі.

Зокрема київський митрополит Іларіон, який у Софії написав “Слово про Закон і Благодать”. У цьому творі він обґрунтував ідею слави як архетип національної ідеї. Мудрий митрополит розумів, що лише створивши власний позитивний образ, народ може усвідомити себе господарем на своїй землі. (Чому не брати цю мудрість на озброєння?)

Петро Могила 1633 року розпочав реставрувати Софію, лаконічно повідомляють екскурсоводи. Але митрополит відбудовував святиню і відновлював саме києво-руське православ'я з українською мовою богослужіння з метою піднесення національного духу. Доктор історичних наук Надія Нікітенко називає Могила “найбільш яскравим виразником церковно-політичної концепції України як спадкоємиці Київської Русі”.

Іван Мазепа. Про славного гетьмана варто говорити не одним скупим реченням, а так старанно, як, приміром, повідомляють усі екскурсоводи про російського заводчика Демидова, коштом якого у соборі покляли підлогу. Але хіба може це порівнятися з тим, що зробив для Со-

митрополичого собору. Загалом за Мазепи в Україні постали чи були відновлені десятки церков і монастирів. Саме за його гетьманування Київ почав величати “другим Єрусалимом”.

Святині. У Софії зберігалися духовні скарби, до яких щороку приходили сотні тисяч прочан. Найіменитіші — це Любецька ікона Божої Матері, ікона святителя Миколая (Мокрого), мощі священномученика Макарія. Біля них відбувалися численні чуда, які докладно зафіксовані в літописах. Але в екскурсіях про це — жодного слова. (До речі, екскурсоводи Мілана, Відня, Риму переповіданням подібних історій і створюють особливу інформаційну ауру своїх національних святинь).

5. Згідно з текстом екскурсії, після нашествия Батия держава Київська Русь, немов таємнича Атлантида, кудись безслідно зникає.

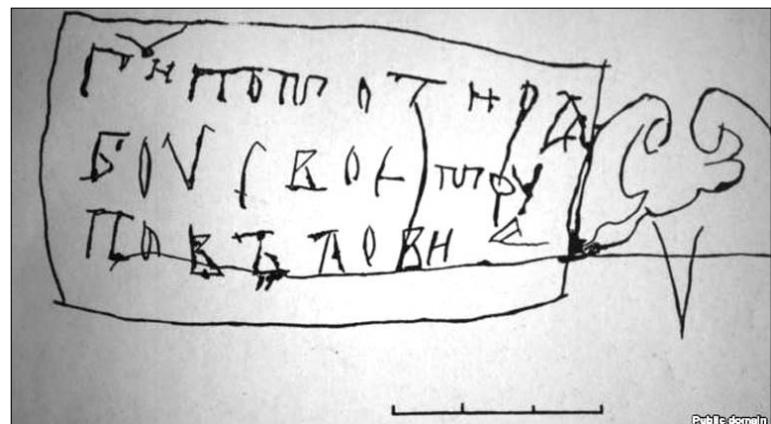

відповів, що вперше вона постала за Хмельницького.

Польський вчений Михайло Красуський у праці “Прадавність української мови” (1880 рік) вважає інакше: “Слід згадати про походження назви “Україна”. Це, звісно, така не “окраїна” (такого слова в українській мові взагалі нема — є “околиця”), бо у XII столітті, коли є перша письмова згадка такої назви, поруч не було жодної держави, яка б могла назвати могутню ще імперію “окраїною”. Натомість ймовірно, що назва “Україна” складається з двох слів “у” (тобто “в”, “всередині”) та “країна”. Так позначалася метрополія, або етнічні землі русинів — господарів Київської Русі, без урахування підлеглих територій. Тобто Русь мінус підлеглий території дорівнює У-країна (“внутрішні землі”). В німецькій мові теж існує подібний термін Inland (in- в, у, Land — земля, країна), що вживається на противагу Ausland (закордон)”. Виникнення цієї назви було зумовлено необхідністю окремого позначення “неколоніальних” територій. Але стара назва Русь зберігалася за Україною ще досить тривалий час. Про що свідчать численні документи та літописи.

А Росія має до історичного та культурного спадку Київської Русі приблизно такий же стосунок, як до відповідного спадку Римської імперії (Roma) має її колишня колонія Румунія (Romania)”. Насамкінець екскурсії туристів підводять до погруддя Ярослава Мудрого і сповіщають, що князь зображений у традиційному князівському вбранні: “хутряна шапка, плащ з фібулою і косоворотка”. Дозвольте запитати, з яких історичних джерел науковці видобули інформацію щодо косовороток як традиційного князівського вбрання цасів давньої Русі?

Будемо вдячні за відповідь. Не маємо жодних сумнівів, що з додаванням інформації від названих авторів текст екскурсії набуде змісту, що відповідатиме статті 26 Закону України “Про музеї та музейну справу”, а отже, забезпечуватиме “формування та реалізацію державної політики у сфері музейної справи”.

понує інформаційну основу екскурсійного тексту.

1. “Орда хана Батия у давньоруські часи завдала найбільшої руйнації та пограбування храму”, — розповідають екскурсоводи.

У Літописі руському та наукових працях Костомарова, Грушевського, Аркаса, Брайчевського зазначено, що першим в історії Русі Київ і Софію погромило військо Андрія Боголюбського. Це сталося за 71 рік до Батия. Претендуючи на зверхність у Руській державі, суздальський князь сплюндрував престольний Київ. “Грабували вони увесь город, — пише літописець, — і монастирі, і Софію, і Десятинну Богородицю, і не було помилування нікому: церкви горіли, християн убивали (...) і всі святині забрали...” Цей похід став явищем, доти небаченим на Русі. Київ завжди був об'єктом політичних чвар, за нього вели запеклу боротьбу. Але виборюючи Київ, його не плундрували.

“Боголюбський зруйнував Київ з усім тим, що споконвіку було святом для всієї Русі”, — писав Микола Костомаров.

2. “1482 року Софію і Київ пограбувало і поруйнувало військо хана Манглі-Гірея”, — це з тексту екскурсії.

Михайло Грушевський пише, що хан руйнував і грабував Київ на замовлення московського князя: “Манглі-Гірей, заохочений дарунками та надокучаннями московського князя Івана, аби йшов на Поділля та Київ, вчинив похід на Київщину, здобув Київ, спалив київський замок, понизив київську околицю і з тріумфом послав Іванові золоту чашу і діскос із святої Софії Київської”.

Погодьтесь, що у такому контексті ідеологеми про “общую колыбель” чи “единую народность с общими обычаями и менталитетом” набувають вельми облудного звучання.

3. “Графіті (видряпані написи) на стінах Софії написані церковнослов'янською мовою”, — розповідають під час екскурсії.

те, що вона була саме українською, а не якоюсь іншою, свідчить багато мовних особливостей текстів графіті. Приміром, кличний відмінок у звертаннях (Пантелеймоне, Софіє. Онуфріє), чоловічі імена в давальному відмінку мають закінчення -ові, -єві (Василеві. Павлові. Борисові), форми чоловічих імен на -о (Марко, Михалько, Дмитро), ім'я Володимир пишеться лише (!) з повноголоссям -оло- і так далі.

Докладніше з цим можна ознайомитись у наукових працях зазначених вчених.

4. “...дванадцять хрещатих стовпів, що поділяють внутрішній простір на п'ять нефів, стовпи й арки галерей...” — екскурсоводи дуже докладно пояснюють особливості будови храму. Вочевидь, така інформація є цікавою для фахівців і підготовлених слухачів. Але пересічний турист не завжди ознайомлений з дефініціями щодо нефів, абсид чи контрфорсів. Це по-перше. А по-друге, Софія — духовна святиня. Є дуже добра фраза щодо цього у Сквороди: “Яку користь дає душі знання розмірів і форми Ковчегу?”

Святість і велич Софії творили особи та події, про яких екскурсо-

фії “щедрою рукою у побожному намірі” Мазепа? Стараннями гетьмана “митрополія Руська” набула величчя архітектурного лику і стала втіленням ідеї української державності. Мазепу називали гідним спадкоємцем князя Володимира, продовжувачем його святої справи. У звіті Бендерської комісії докладно зазначені велетенські суми, які гетьман виділяв на відбудову і оздобу

Валентина СТРІЛКО,
президент Міжнародного
освітнього фонду ім. Ярослава
Мудрого

Світлі обличчя учасників хору при Бориспільській “Просвіті” 1918 року (на фото) пильно дивляться на нас, ніби запитуючи: “А чи Ви так само щиро любите Україну, як і ми?”.

Серед учасників зліва направо: 1. Марченко В. С. (1-й у 1-му ряду), 3-й Конопля К. М., 4-й Рєгент хору Раєвський Є. В., 5-й Прядка Є. Є. У 2-му ряду: 1-й Левченко А. Я., 2-й Опришко М. В., 3-й Левченко Я., 4-й Юрченко М., 5-й Кошман М. У 3-му ряду: 1-й Жук В., 4-й Коноплич М. У 4-му ряду: 1-й Головатий М. Л., 3-й Піць, 4-й Сич, 5-й Білокінь А. Жінки (зліва направо) 1-й ряд: 1-ша Кудря П. 2-га Грушевська К. П., 3-тя Перлатова, 4-та Губар А. 2-й ряд: 1-ша Губар М. І., 2-га Кудря М. З., 3-тя Губар К. П. 4-та Логвин Г., 5-та Губар А. П., 6-та Кошман О., 7-ма Заболотна.

На світліні сторічної давнини хтось дбайливо підписав прізвища кожного учасника хору. Саме це дало унікальну можливість дослідити долі наших земляків. Найбільше інформації, на жаль, отримуємо з архівів радянського КДБ.

Перший ліворуч у першому ряду — **Марченко Василь Степанович**, 1893 року народження, уродженець м. Борисполя, освіта початкова, рахівник артілі кравців. Трійкою при УНКВС по Київській області 22 грудня 1937 року засуджений до розстрілу.

З 1923 до 1933 року Василь Марченко був священником однієї з Бориспільських церков. У довідці-характеристиці Бориспільської сільської ради Бориспільського району Київської області від 13.XI.1937 року, що в матеріалах кримінальної справи, записано:

“Дана ця довідка-характеристика за громадянина села Борисполя Марченка Василя Степановича. Рік народження 1895, втім, що він є селянином-середняком, з початку Революції став попом. Приймав активну участь у повстанні проти Радянської Влади в Борисполі в 1920 році. Громадсько корисною працею не займається, має тісний зв'язок з націоналістами Петрусь, Котко та іншими. Весь час агітує проти міроприємств Радянської Влади, зокрема,

веде контрреволюційну агітацію проти виборів до Верховної Ради. Заявляючи населенню про те, що нам потрібно обрати своїх людей, які будуть захищати наші українські націоналістичні інтереси і бути незалежними від Радянського Союзу, а мати спілку з Польщею та Німеччиною, тоді ми й знищимо Комуністів.

Голова сільради /підпис/ (Ситник)

Секретар /підпис/ (Седюк)” [1].

У Василя Марченка була дружина, син Микола, дочка Уляна. Але влада не могла пробачити нашому землякові ні активної участі в Бориспільській “Просвіті”, ні виступу проти радянської влади в Борисполі 1920 року. Знайшлися і односельці, які свідчили про його антирадянську діяльність. Обвинувальний вирок був короткий:

“По след. Делу №14622
Обвинительное заключение
По обвинению гр. Марченка
Василия Степановича, 1893 г. рожд., по ст. 54-10 УК УССР.

В Бориспольское РО НКВД поступили данные о том, что в с. Борисполе проживает поп в прошлом организатор восстаний против Советской власти **МАРЧЕНКО Василий Степанович**, который находится в селе среди населения ведет контрреволюционную работу и проявляет террористические тенденции по отношению актива села.

На основании этих данных Марченко был привлечен к аресту. Произведенным по данному делу следствием установлено, что **МАРЧЕНКО организатор восстания против Советской власти в 1920 г. сначала революции и по 1933 г. был попом украинской церкви, агитирует против существующего строя, лист дела №3.**

Марченко в дни Октябрьских торжеств критиковал праздник, смеялся над лозунгами и портретами вождей партии и правительства, высказываясь: “Коммунисты последний год празднуют свой карнавал, 1938г. От них не останется и праху, всему бывает конец и для коммунистов подходит конец царствованию” (лист дела №16).

В период подготовительной работы к выборам в Верховный Совет Марченко среди населения и в присутствии свидетеля Краснопира высказывался: “Советская власть что не предпринимает, чтобы обеспечить выборы в пользу

коммунистов, однако это им не удастся, наши люди не спят как внутри страны, так и за границей, для этого только нам всем не надо спать, надо организованно действовать, чтобы при выборах попали только наши люди, а эту сволочь коммунистов пришло время уничтожить” /лист дела №16/.

В отношении расстрелянных врагов народа, а особенно о Якире Марченко с сожалением при свидетеле Корецком высказывался: “Якир был хороший полководец, его любили украинские войска, он бы сумел в случае войны отстоять права Украины и она бы стала свободной, коммунисты это учли сделали его врагом народа и расстреляли”, (лист дела №16).

Обвиняемый Марченко в предъявленном ему обвинении виновным себя не признал (лист дела №10).

На основании вышеизложенного полагал-бы:

Следственное дело № 14622 по обвинению Марченка Василия Степановича, 1893 г. рожд. грамотного, женатого, украинца, подданства УССР, бывш. служителя религиозного культа, направив на рассмотрение ТРОЙКИ КОУ НКВД УССР.

Справка: Арестованный Марченко В. С. содержится под стражей в Киевской тюрьме и с сего числа перечислен за Тройкой КОУ НКВД.

Вещдоков по делу нет.
Пом. уполномоченный подпись (Казчук)

“Утверждаю” нач. Бориспольского РО НКВД
ст. лейтенант госбезопасности (Лалин)” [1].

Ще коротким був вирок: “**Выписка из протокола № 132 Заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР от 22 Декабря 1937 г.**

Слушали:
Дело № 14622 Бориспольского РО НКВД по обвинению Марченка Василия Степановича, 1893г. р., урож. и жит. Борисполя, Киевской обл., украинца. В прошлом организатор восстания против Соввласти, бывш. священник.

Постановили:
Марченко Василия Степановича РАССТРЕЛЯТЬ

Лично принадлежащее ему имущество КОНФИСКОВАТЬ

Обвиняется в том, что среди населения проводил к-р деятельность, распространяя провокаци-

Вічно молоді

3 квітня 2017 року виповнюється 100 років Бориспільській “Просвіті”. Друкуємо дослідження про активних просвітян краю та їхні трагічні долі за радянських часів.

онные слухи о неизбежной гибели Соввласти. Проводил подрывную работу против выборов в Верховный Совет, призывая население организованно действовать, с целью продвижения в Верховный Совет людей, враждебных Соввласти. Выражал сожаление по поводу расстрела врага народа Якира.

Верно: Секретарь Тройки/Альтзицер/” [1].

У кримінальній справі є і акт про виконання вироку:

“**Выписка из акта**
Постановление Тройки УК НКВД Киевской области от 22/XII 1937г. о расстреле Марченко Василия Степановича приведено в исполнение 25 декабря 1937 г. в 24 часа.

Командант НКВД УССР капитан госсвзвода /Шашков/” [1].

Місце поховання Василя Марченка невідоме. Його реабілітовано посмертно за заявою сина Миколи Васильовича Марченка 1989 року у зв'язку з Указом Президії ВР СРСР від 16 січня 1989 року “Про додаткові міри з відновлення справедливості по відношенню до жертв репресій, які мали місце в період 30—40 і початку 50-х років”. [1].

У четвертому ряду перший ліворуч — **Головатий Максим Леонтійович**, 1899 року народження, уродженець Борисполя, освіта початкова, активний учасник антибілшовицького руху на Бориспільщині в 1920—21 роках. Це батько Героя Радянського Союзу Головатого Юрія Максимовича. З 1934 року Максим Головатий проживав у с. Ставище Київської області, працював інспектором райфінвідділу. В довідці-характеристиці Бориспільської сільради від 24 серпня 1938 року, що є в матеріалах кримінальної справи, зазначалося: “Видана (довідка) за громадянина м. Борисполя Головатого Максима Левковича в тім, 1899 року народження по союстану бідняк, мати його одружилась за гр. м.Борисполя Лівшиця, який мав таке майно: будинок, сарай після смерті її чоловіка його мати Головата відкрила заїзний двір (постоянку), і за невиконання державних податків майно її продано в 1931 році. Сам Головатий Максим приймав участь у бандах Бориспольського району. З Борисполя вибув приблизно в 1921 році й з того часу в Борисполь не повертався. Голова сільради /підпис/ (Ситник)

За секретаря /підпис/ (Борисенко)”.

Особливою наradoю при НКВС СРСР 15 жовтня 1938 року Максим Головатий засуджений до 8 років позбавлення волі. З радянських концтаборів він не повернувся, реабілітований 1958 року. Основне звинувачення, що висувалося Максиму Головатому, — “участь в українській націоналістичній повстанській організації”, яка ставила за мету повалення більшовицької влади в Україні.

“**Обвинительное заключение**
По обвинению:

Головатого Максима Леонтьевича

Паланского Степана Григорьевича

Яновского Карпа Дмитриевича

Гурского Ивана Яковлевича

Зайца Семена Григорьевича по ст. ст. 54-2, 54-10, и 54-11 УК УССР

Ставицанским райотделом НКВД вскрыта и ликвидирована украинская националистическая контрреволюционно-повстанческая организация, которая была заложена бывшим офицером царской армии и участником восстания против Красной армии в 1920 году Золотаревым Михаилом — бывшим зав. Отделения Генгонского Свеклосовхоза и активным петлюровцем, учителем Гуртовенко Николаем (оба осуждены в 1938 году).

В селах Ставищинского района были заложены повстанческие группы, которые проводили большую националистическую работу по подготовке к восстанию против Советской власти с целью свержения таковой в момент войны.

Восстание намечалось в период войны Польши и Германии против Советского Союза. Кроме того участники этой организации проводили большую подрывную работу в народном хозяйстве.

По данному делу, как активные участники украинской контрреволюционно-повстанческой организации проходят житель Ставища, того же района: Головатый Максим Леонтьевич, Паланский Степан Григорьевич, Яновский Карп Дмитриевич, Гурский Иван Яковлевич и Заяц Семен Григорьевич.

Контрреволюционная повстанческая организация ставила своей задачей — свержение существующего Советского строя и отторжения Украины от СССР путем поднятия восстания в тылу Красной Армии в период объявления войны.

В мирное время контрреволюционно-повстанческая организация проводила подрывную антисоветскую работу, направленную на развал труддисциплины в колхозе, распространяла провокационные слухи о близости войны и поражении в ней СССР, проводила среди колхозников антисоветскую агитацию, направленную на дискредитацию Советской власти и срыв ее мероприятий на селе, занималась вовлечением в организацию новых лиц и готовила их к вооруженному восстанию.

По настоящему делу обвиняется:

Головатый Максим Леонтьевич 1899 года рождения, уроженец Борисполя, житель Ставища Киевской области, украинец, гр. СССР, беспартийный, в 1921 г. состоял кандидатом в члены ВКП (б), исключен за пассивность и отрыв от парторганизации — из крестьян-бедняков, до ареста служил инспектором в Бориспольском районе, в том, что он:

а) Является участником украинской националистической повстанческой организации, вовлечен в таковую в марте мес. 1937 года Яновским Карпом Дмитриевичем (арестован). Как участник организации был готов к восстанию против Советской власти в период войны фашистских стран против СССР /л.д. 60/.

б) По заданию Яновского вовлечен в организацию новых лиц — Се-
рафимовича Устина Андреевича (разыскивается), Гурского Ивана Яковлевича (арестован) и Яценка Якова Иванова (разыскивается) /л.д.61/.

в) Среди служащих финотдела

распространял провокационные слухи о том, что фашистские страны скоро нападут на Советский Союз и последний будет разгромлен, а Советская власть будет уничтожена. Там же высказывал сожаление по поводу разоблачения врагов народа — Тухачевского и других, заявляя, что они хотели сделать для народа много хорошего /л.д. 64/.

Головатий Максим в предьявленном ему обвинении — виновным себя признал. Изобличается показаниями и очными ставками соучастников организации Винницким Афанасием (осужден), Паланским Степаном (арестован) и свидетельскими показаниями Басинского Тадеуша, Махаринского Григория и Надобенко Ивана /л.д. 57; 70; 100; 101; 102/”.

Його син Головатий Юрій Максимович гідно воював на фронтах Другої світової війни і 1943 року став Героєм Радянського Союзу, а 1944 року він загинув. Його ім'я присвоєно Бориспільській школі № 1.

У другому ряду перший праворуч **Кошман Матвій**, уродженець м. Борисполя. Він створив прекрасний ансамбль бандуристів, який успішно виступав не тільки в Борисполі та навколишніх селах, а й гастролював по Україні.

Родину Кошманів за антирадянську пропаганду жорстоко переслідувала московсько-більшовицька влада:

Кошман Іван Якович, 1888 року народження, м. Бориспіль, українець, малописьменний. Мешкав у м. Бориспіль, тимчасово не працював. Трійкою при УНКВС по Київській області 27 серпня 1937 року засуджений до 10 років позбавлення волі.

Кошман Омелян Герасимович, 1880 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта початкова. Мешкав у м. Бориспіль, селянин-одноосібник. Трійкою при Колегії ДПУ УСРР 10 березня 1930 року засуджений до розстрілу. Обоє їх реабілітовано 1989 року.

У другому ряду другий ліворуч **Опришко Микола Васильович**, один із найактивніших просвітян.

Народився Микола Опришко 6 жовтня 1898 у с. Рогозові Бориспільського району в родині місцевого священика, де в особливій пошані були народні традиції і звичаї. Навчався у Полтавській духовній семінарії, яку не вдалося закінчити через раптову смерть батька 1915 року. Юнак змушений був повернутися додому і влаштувався учителем у школі. Одночасно був першим помічником керівника співочого гуртка Сергія Раєвського, сина відомого в Борисполі священика. 1918 року Опришко М. В. викладав у Бориспільській українській гімназії імені Павла Чубинського і був членом педагогічної ради гімназії. Він так захопився народною піснюю, що сам почав записувати народні перлини. Згодом переїхав до Києва, де вчителював і керував гуртком бандуристів палацу культури харчовиків. Відчувши брак необхідної професійної освіти, 1923 року вступив до Музично-драматичного інституту ім. М. В. Лисенка на диригентсько-хормейстерський факультет.

Як зазначає місцевий краєзнавець Андрій Зиль, по закінченні інституту його запросили до першої української капели кобзарів, одного з визначних українських музичних колективів. У його репертуарі було близько двохсот дум, історичних та чу-

мацьких пісень. Цей колектив виступав по всій Україні, в Поволжі, Сибіру, Грузії, Ленінграді, Москві, на Далекому Сході.

У квітні 1930 року Микола Опришко став художнім керівником капели. Він збагатив її репертуар творами М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Богуславського, В. Верховинця, а також власними обробками народних пісень для бандури.

У Чорнухінському літературно-меморіальному музеї Г. Сквороди можна побачити афішу 1932 року Всеукраїнського державного театру Червоної Армії, на якій зазначено про гастрольні подорожі “ТЕКАНС” — так називався Театральний-концертний ансамбль червоноармійської пісні, музики, танцю. Керівник — Микола Опришко. Концертна програма складалася безпосередньо з виступу ансамблю, солістів, балетних номерів, художнього читання.

Андрій Зиль, який дослідив життя і творчість нашого земляка, писав: “У зв’язку з реорганізацією кобзарського мистецтва у березні 1935 року київська капела об’єдналася з полтавською. Того ж року Микола Опришко став керівником новоствореного ансамблю бандуристів Українського радіокомітету. А вже у травні слухачі вперше познайомилися з виступом цього колективу з шести чоловік, який швидко набув популярності у слухачів України. Вже наступного 1936 року ансамбль взяв участь у Всесоюзному радіофестивалі. За майстерне виконання програми журі преміювало колектив поїздом до Москви. Бандуристи обслуговували військові частини, виступали перед трудовими колективами ряду областей України, брали участь у різних політичних кампаніях. За цей час колектив виріс до 25 чоловік. Окрім бандуристів, у нього влилися окремі солістичні-співачи. У репертуарі нарахувалося понад 250 українських пісень.

У цьому колективі на повну силу розцвів його талант як організатора, композитора й співака. Він значно збільшив ансамбль, поповнивши інструментальну групу з бандур скрипками, сопілками, цимбалами, контрабасами. Це була своєрідна модель майбутнього оркестру народних інструментів. Колектив два-три рази на тиждень виступав по радіо з новими програмами. У передвоєнні роки ансамбль під його керівництвом дав понад тисячу концертів по радіо.

Творча праця керівником ансамблю бандуристів Українського радіокомітету, викладання класу бандури у Київській державній консерваторії, музичному училищі, Будинку народної творчості і численних самодіяльних гуртках дали можливість накопичити великий практичний досвід, освоїти багатий репертуар. Митець безупинно експериментував, перевіряв й утверджував на практиці кращі принципи кобзарського мистецтва. Свій багатий досвід і педагогічну практику йому вдалося викласти у підручнику “Школа гри на бандурі”, якого в Україні доти не було. У передмові до видання музикознавець М. М. Гордійчук писав: “Будучи прекрасним знавцем хорошої фактури і технічних виразових можливостей інструмента, він створив на основі народних мелодій значну кількість творів для різного складу хорових колективів з супроводом бандури. Особливо вдалою була його чудова обробка пісні “Ой попливи, утко”, яку сміливо можна вважати класичним зразком творчості такого типу”.

Рукопис підручника Оприш-

ка датований 1941 роком. Але видати підручник тоді йому не вдалося. Почалася війна. Зважаючи на становище, яке посідав у мистецтві, Микола Опришко міг евакуюватися на схід і продовжувати заняття улюбленою справою, але він пішов на фронт захищати рідну землю і загинув у бою під Чорнухами 21 вересня 1941 року. Його рукопис 26 років пролежав у фондах Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського НАНУ, поки на нього натрапив колишній учень Миколи Опришка Андрій Омельченко. Належно оцінивши знайдений скарб, він видав його окремою книгою 1967 року. За цим посібником бандуристи навчаються і досі. Тритисячний наклад миттю розлетівся серед шанувальників кобзарського мистецтва. Вже наступного, 1968 року, другий учень Миколи Опришка, Яків Прилипка, у рецензії “Скарб, повернутий народові”, надрукованій у п’ятій книзі журналу “Народна творчість та етнографія” писав про необхідність другого видання підручника “Школа гри на бандурі” і наголошував: “Спадщина талановитого митця повинна служити на радість людям, для яких він творив і за яких віддав життя” [3].

У другому ряду на світліні перший ліворуч **Левченко Андрій Якович**, 1892 року народження, уродженець Борисполя, освіта середня, агроном Бориспільського райземвідділу. Трійкою при УНКВС по Київській області 28 квітня 1938 року засуджений до розстрілу за участь у Бориспільському антибільшовицькому повстанні 1920 року та антиукраїнську пропаганду.

У довідці-характеристикі Бориспільської сільради від 16.02.1937 року, що є в матеріалах його кримінальної справи, зазначалося: “Дана ця (характеристика) за Левченка Андрія Яковича в тім, що він народився в с. Борисполі в сім’ї кулака батько його мав 22 десятини землі 3 коней 2 корови, крім цього батько займався торгівлею м’яса. Сам Андрій Левченко після революції мав 5 десятин землі. Але сільським господарством не займався, а був ввесь час службовцем агрономом. В громадському житті села ніякої участі не приймав.

Голова сільради /підпис/ (Ситник).

За секретара /підпис/ (Борисенко)”.
“Обвинительное заключение По следственному делу №16511

По обвинению: Левченко Андрея Яковлевича в преступлениях предусмотренных ст.ст. 54-2, 54-11 УК УССР.

Бориспольским РО НКЗД вскрыто и ликвидировано к/р. повстанческая организация создана в 1936 г. украинским националистом бывшим денкинским офицером Леменчуком Дмитрием Григорьевичем.

По показаниям участника этой организации Пилипейко Кирилла Андриевича изобличается в активной к/р. повстанческой деятельности и в принадлежности к организации — Левченко Андрей Яковлевич на основании этого он был арестован.

В процессе следствия установлено, что Левченко в прошлом активный петлюровец украинский националист на протяжении ряда лет проводил к/р националистическую работу.

На основании изложенного обвиняется:

Левченко Андрей Яковлевич 1892 г. рождения, уроженец и житель Борисполя, украинец граж-

данства СССР, беспартийный, кулак в 1918 г. служил в Петлюры в должности кассира при центральной раде В 1934 г. Был осужден к 1 году принудработ за вредительство в колхозе.

Является активным участником к/р повстанческой организации в которую был завербован в 1937 г. кулаком Пилипейком К.С.

Проводил к/р вредительскую работу в сельском хозяйстве. Как плановик РЗО с вредительской целью проводил планирование в колхозах посевных площадей.

Клеветничал на Сов. Правительство, проводил к/р агитацию по вопросу Сталинской Конституции.

Левченко виновным себя признал в принадлежности к к/р повстанческой организации”.

“Выписка из протокола № 229 Заседания Тройки УНКВД Киевской Области

От 28.04-1938 года.

Слушали: 31. Дело №16511, Переяславской Опергруппы/Бориспольского РО НКВД/ по обвинению: Левченко Андрей Яковлевич. 1892 г.р. урож. и жит. м. Борисполя, Киев.области, украинец, кулак, служил в петлюровской армии, был в должности кассира при центральной раде, судимый.

Постановили: Левченко Андрей Яковлевич — расстрелять. Лично принадлежащее имущество — конфисковать.

С подлинным верно: Секретарь Тройки УНКВД Киевской Области Альтшицер”.

Вирок виконано 20 травня 1938 року, про що склали відповідний акт.

“Выписка из акта Приговор Тройки УНКВД Киевской области, прот. №234

От 10 мая 1938 г. над осужденным к расстрелу Левченко Андрей Яковлевич 1892 г. рождения приведен в выполнение 20 мая 1938 г. в 23 часов.

Комендант НКВД /подпись/

Управление НКВД Комендатура №2 Киевской области”

Місце поховання Андрія Левченка невідоме. Він реабілітований 1963 року.

У другому ряду на світліні третій зліва брат Левченка Андрія — **Левченко Яків**.

Перша ліворуч на світліні в першому ряду **Кудря Пелагея**, уродженка Борисполя, одна з найактивніших учасниць хору, заспівувачка пісень, п’ятнадцять років була прикута до ліжка. На схилі літ вона часто згадувала просвітянський хор і тихо співала “Ще не вмерла Україна”. На світліні багато жінок з родини Губарів: Губар А., Губар М. І., Губар К. П., Губар А. П. Про життя цих берегинь мало відомостей. А ось із чоловіками з цієї родини радянська влада розправилася жорстоко:

ГУБАР Григорій Іванович, 1889 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта початкова. Мешкав у м. Бориспіль, тимчасово не працював. Постановою Особливої Народи при Колегії ДПУ УСРР 17 березня 1930 року виселений на 3 роки за межі України. Реабілітований 1989 року.

У другому ряду на світліні четверта — активна хористка **Логвин Г. Ії** родину більшовики знищили майже всю:

Логвин Григорій Степанович, 1891 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бориспіль, тимчасово не працював. Трійкою при УНКВС по Київській області 27 червня 1937 року засуджений до 10 років позбавлення волі. З радянських концтаборів не повернувся.

Реабілітований 1989 року [2].

Логвин Микола Павлович, 1901 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бориспіль, селянин-одноосібник. Особливою Народою при Колегії ДПУ УСРР 5 березня 1930 року виселений на 3 роки за межі України. З радянських концтаборів не повернувся. Реабілітований 1989 року [2].

Логвин Пантелей Семенович, 1889 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта початкова. Проживав у м. Києві, охоронник облторгу. Трійкою при УНКВС по Київській області 5 вересня 1938 року засуджений до розстрілу. Вирок виконано 7 вересня 1938 року. Місце поховання невідоме. Реабілітований 1989 року [2].

Логвин Хома Степанович, 1875 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бориспіль, тимчасово не працював. Трійкою при УНКВС по Київській області 29 грудня 1937 року засуджений до розстрілу. Вирок виконано 8 січня 1938 року. Місце поховання невідоме. Реабілітований 1959 року [2].

Логвин Пилип Семенович, Логвин Василь Семенович, Логвин Іван Семенович були розстріляні або заслані в концтабори, з яких вони на Батьківщину не повернулись.

Третій у четвертому ряду **Піч Тимофій Кирилович**, 1883 року народження, селянин з Борисполя. З початковою освітою, безпартійний, до 1914 року служив приймальником вантажів на пристані в м. Олеса. До 1920 року був у полоні. З 1920 року в м. Борисполі займався хліборобством. Під судом та слідством не був.

Його син, **Піч Павло Тимофійович**, 1914 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта вища, який мешкав у м. Бориспіль, був бібліотекарем районної бібліотеки. Київським обласним судом 10 квітня 1937 року засуджений до 4 років позбавлення волі. Реабілітований 1990 року.

Антону Білокою дивом вдалося вижити, але репресивна радянська машина знищила багатьох із його славної родини:

Білокін Володимир Федотович, 1870 року народження, м. Бориспіль, українець, малописьменний. Мешкав у м. Бориспіль, тимчасово не працював. Трійкою при УНКВС по Київській області 22 грудня 1937 року засуджений до розстрілу. Вирок виконано 28 грудня 1937 року. Місце поховання невідоме. Реабілітований 1989 року.

Білокін Павло Володимирович, 1903 року народження, м. Бориспіль, українець, освіта початкова. Мешкав у м. Бориспіль, тимчасово не працював. Новосібірським обласним судом 1 квітня 1942 року засуджений до 10 років позбавлення волі. Реабілітований 1966 року.

Долі решти учасників хору поки що дослідити не вдалося, але з цієї світліни завжди будуть дивитись на нас вічно молоді бориспільські просвітяни, що через все своє коротке життя гордо пронесли в серці велику любов до України.

Орфографія і пунктуація документів збережена.

Використані джерела:

1. Центральний державний архів громадських об’єднань. Справа 14622.
2. Реабілітовані історією. Київська область. Ч.2.
3. Андрій Зиль. Бандурист Микола Опришко.

— Розкажіть, чим Ви займаєтесь до того, як очолили “Український дім”.

— Духовною, громадською і просвітницькою діяльністю. До цього я очолював Івано-Франківську обласну федерацію організації “Козацький гопак”. Після прибуття до столиці керував Київською обласною федерацією. Створив мережу секцій “Козацького гопака” по спортивних клубах. Після Революції гідності мені запропонували очолити “Український дім”. Підприємство було зруйноване на 70 %, залишилися практично лише стіни. А тепер, зайшовши в “Український дім”, зможемо побачити, що зроблено багато. Ось кілька цифр. Якщо 2015 року ми провели близько тисячі заходів, то 2016-го понад чотири тисячі, а з початку цього року більше двох тисяч заходів.

Відремонтовані всі кабінети, адміністративні приміщення, конференц-зали. Сьогодні підприємство повністю відновлено і розвивається.

Ще до ухвалення ВР України Закону “Про декомунізацію” “Український дім” заперечив комуністичні символи. Ми з повагою ставимося до культурної спадщини, але комуністичні символи не можуть бути на таких серйозних державних установах.

— Які основні напрями діяльності “Українського дому”?

— Згідно зі статутом, ми виконуємо представницькі функції: організація заходів Президента, Кабінету Міністрів, ВР України, РНБО. Крім цього зорієнтовані на віп-клієнта національного значення. З іншого боку — це майданчик для громадських організацій, патріотично налаштованих рухів. У них з’явилася можливість спілкуватися між собою.

— Які знакові заходи могли б назвати?

— Таких заходів багато. Зацентруємо увагу на тому, що “Український дім” взяв на себе таку функцію, як народження національної ідеї. Тому головні сили, які намагаємося залучити на наш майданчик, представляють сфери культури, духовності, медицини і спорту. Це чотири кити, на яких будується особистість. Маємо багато ін-

Юрій СТЕЛЬМАЩУК: «З Божою допомогою змінимо Україну»

У липні 2014 року Міжнародний виставковий і конгрес-центр Києва “Український дім” очолив Юрій Стельмашук. Про те, чого вдалося досягти за цей час, наша розмова з паном Юрієм.

ших інновацій, але саме ці чотири позиції стануть фундаментом народження української національної ідеї.

— У Вас занадто висока оренда на плата, не всі можуть собі її дозволити. Приміром, з цієї причини ВУТ “Просвіта” відмовилося від проведення своїх заходів в “Українському домі”.

— Раніше, коли світло, газ коштували копійки, можна було говорити про іншу ціну. До того ж ми не фінансуємося з державного бюджету, а перебуваємо в ринкових відносинах. Щоб якось вижити, змушені заробляти на віп-

послугах. Але намагаємося робити все, аби патріотичні організації, зокрема й “Просвіта”, були присутні на нашому майданчику.

— Серед афіш Ваших заходів трапляються російськомовні. Як Ви можете це прокоментувати?

— Такі випадки трапляються, коли це стосується міжнародної діяльності. Загалом у нас вимога — лише українська мова. І цього формату дотримуватимемося завжди.

— Раніше в “Українському домі” була Кобзарська світлиця. Чи є вона зараз?

— Так. До того ж модернізована. Хотілося, щоб вона постала в іншій площі, але поки що питання впирається у фінансову складову.

— Наскільки задоволені своєю роботою за той час, поки очолюєте “Український дім”?

— Із 1991 року “Український дім” практично не реконструювали, якщо не брати до уваги концертну залу. За останні два з половиною роки в реконструкцію підприємства вкладено понад 10 млн грн, і це не бюджетні кошти, а волонтерська допомога. Зокрема відновили стіну з вулиці Трьохсвятительської. Намагаємося робити все, аби тут панували український дух і українська культура. Щоб “Український дім” став тим центром, який презентуватиме Україну як сильну державу.

Якщо два з половиною роки тому майже всі співробітники підприємства спілкувалися російською, то тепер уже більшість перейшла на українську.

— Які плани “Українського дому”?

— Зараз намагаємося реалізувати нашу стратегічну мету — стати центром національної ідеї. На її реалізацію, напевно, підуть роки. Але вже сьогодні активно пропагуємо ту місію, яку взяли на себе, намагаємося максимально доносити її в інформаційному просторі до людей.

— Як оцінюєте стан, в якому сьогодні перебуває Україна?

— Стан складний. З одного боку розуміємо, що крім ключових осіб, які змінилися на політичному олімпі, на місцях до 60 % лишилися люди старого мислення, комуністичних позицій. З іншого — триває війна на сході, причина якої у багаторічній пропаганді “руського міра” на

цих теренах. Але, попри всі проблеми, Україна має велике майбутнє.

— У країні зареєстровано понад 300 політичних партій. Нещодавно Ви очолили Політичну партію “Український дім”. Якою була потреба створювати новий політичний проект?

— У цьому проекті закладена цікава ідеологічна складова — християнська демократія. Говоримо про те, що крім прав і свобод у людини повинна бути відповідальність перед Богом, сім’єю, своїм народом.

Сьогодні різні християнські конфесії постійно сваряться між собою, їхні взаємовідносини несуть у собі деструктивний, руйнівний характер. Релігійні війни не мають впливати ні на суверенітет, ні на безпеку країни, ні на її розвиток. Наш принцип надконфесійності говорить про те, що християнська мораль і державні інтереси мають бути понад усе.

З 1991 року в Україні не створено жодної ідеологічної партії. Я вірю, що саме наша ідеологія зможе об’єднати український народ, тому говоримо про господаря, про сім’ю, про батьків, про повагу до старшого покоління. І коли матеріальне і духовне сходяться в одному векторі, то такий народ непереможний.

— Як Ви проводите вільний час?

— Присвячую його своїй сім’ї. Надаю перевагу активному відпочинку. Живу у приватному будинку з садом та городом, тож роботи вистачає.

Я священнослужитель, тому не можу використовувати рукопашний бій і тримати в руках зброю, але в душі я — воїн. Впевнений, що з Божою допомогою, конкретними повсякденними справами зможемо змінити Україну і подарувати їй надію на майбутнє.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

В Україні презентували перший том «Великої української енциклопедії»

Державна наукова установа “Енциклопедичне видавництво” презентувала перший том “Великої української енциклопедії”, що вийшов за підтримки Держкомтелерадіо у рамках програми “Українська книга” 2016 року.

“Велика українська енциклопедія” — універсальне багатоманітне систематизоване енциклопедичне видання, перша велика універсальна енциклопедія України, яка виходить за часи незалежності. Перший том енциклопедії — це 592 сторінки, що містять близько 1700 енциклопедичних статей (літери “А-Акц”). В енциклопедії вміщено понад 1000 кольорових ілюстрацій: фото, малюнків, схем, таблиць, діаграм, понад 35 карт. У підготовці першого тому взяло участь понад 300 провідних науковців України.

У Великій конференц-залі НАНУ, де презентували видання, зібралися академіки, працівники наукових установ, викладачі вищої школи, редакційний колектив “ВЕС”. Свої привітання творцям національного широкомасштабного видавничого проекту передали Президент України Петро Порошенко, Голова ВР України Андрій Парубій.

Знаковою подією для НАНУ й українського суспільства назвав віце-президент НАНУ Анатолій Загородній вихід першого тому енциклопедії. Доктор фізико-математичних наук Максим Стріха, згадуючи про скептицизм, з яким сприймали на початку цю ідею, наголосив, що Україна вкотре довела, що має право на свою енциклопедію, яка є інтелектуальним паспортом

нації і держави. Промовці наголошували, що цей проект став можливим завдяки державній підтримці.

Керівник авторського колективу “ВЕС”, кандидат історичних наук Алла Киридон розповіла про подальші плани енциклопедичного видавництва. Насамперед — це видання друкованої версії “ВЕС”, до 2026 року планується видати майже 30 томів. По-друге, це створення розширеної електронної версії енциклопедії, і нарешті — функціонування електронного порталу, що дозволить реалізувати на практиці ідею створення національної енциклопедії, що відповідає сучасним тенденціям глобалізованого інформаційного світу.

Прес-служба
Держкомтелерадіо

Кіно про Лесю Українку

У бібліотеці ім. Павла Усенка Дніпровського району столиці презентували фільм, присвячений Лесі Українці. В основні стрічки — уривки з моновистави Юлії Сак “Без надії сподіваюсь”.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Юлія Сак, разом з режисером Ольгою Тициною-Яновською працює за сольним проектом. В її репертуарі моновистави “Ніка Турбіна. Політ”, “Загадка Віри Холодної”, “Мелодія любові” (за творами Зіновії Душкової), “Шекспір. Гете”, “Мить і вічність” (присвячена поетесі Ліні Ошерівій), “Сім жіночих історій”, виставо-концерт “Багатогранність”.

Значна частина творчості артистки присвячена українській тематиці. Зокрема в її репертуарі “Скорботні мотиви” Павла Тицини, “Маруся Чурай” Ліни Костенко, “Роксолана” Павла Загребельного. Першою серед українських митців вона почала виконувати поетичні твори сучасної письменниці Марії Морозенко. Планує зіграти у моно-

виставі за творами Миколи Гоголя. Крім цього Юлія активно знімається в кіно.

Створити виставу за творами Лесі Українки 2006 року запропонувало керівництво Будинку актора Національної спілки театральних діячів України. З цієї постановкою Юлія Сак об’їздила багато міст України, побувала на гастролях у Білорусі. Наразі запрошена з виставою до Волині.

Презентований фільм створили на студії “Золотий Фенікс”. До нього увійшли фрагменти з вистави “Без надії сподіваюсь”, відзняті у різні роки. Тут глядачі можуть побачити переживання Любаші з “Блакитної троянди”, мужню Ксандру з однойменної драми, неповторну Мавку з “Лісової пісні” і навіть Лесю Українку (вірш, присвячений пам’яті Сергія Мерджинського).

Микола ЦИМБАЛЮК

На вернісажі ювіляра понад шістдесят полотен. Перша частина — це здебільшого лаврська серія пейзажів: “Лаврська дзвіниця”, “Храм всіх святих”, “Лаврська друкарня”, “Лаврська осінь”, “Трапезний храм у Лаврі”, “Весна на печерах” тощо. “Улавлений Ів-Ан (від Антів з роду Пилипенків), — говорив Стороженко ще десять років тому, — врощений у Лаврські збудовані пагорби, в оживленні низини, приховані у святість, у святилище: “Лавра”. Ів-Ан вживлений у Дух землі, у Душі святих, у магнетизм блиску золотих бань, що над Дніпром (між Іжевськом і Гілеєю)... тут епіцентр, звідси білий промінь...”. Він порівнював його образи з білими птицями-духами на полотнах, що на трамплінах — творах готові до злету у вічність.

Нинішня експозиція “білих птиць-духів” почалася з невеликого “Портрета”, що окремо і скромно висів при вході: світле маскоподібне обличчя з примруженими чи то заплюшеними очима, у правій — свіча. Асоціативно в пам’яті одразу спливає “Автопортрет зі свічкою” Тараса Шевченка. І як перегук з ним — портрет Тараса роботи Миколи Стороженка, що відкриває перші сторінки його художньо-філософського Кобзаря — “Мій Шевченко”. В есеї “Сповідь перед Автопортретом зі свічкою” він писав: “З чолом у небеса. Оселя дум і образів. // Він з’явлює своєю виповнює простір, // життям своїм доповнює життя, щоб знаками душі ожити // чоло — оселя, священний шлях до храму — я йду на прощу.. // Над храмом свіча — до неба голос. // Горить в руці Творця...”.

До цього неземного світла — не просто білизни — художник Пилипенко простував не один рік тернистим шляхом. Ще в студентські роки, які припали на так званий перебудовний період, колористика його поло-

Ловець першопочатку білого

Так Микола Стороженко назвав Івана Пилипенка — надзвичайно цікавого і самобутнього художника, колегу, доцента Майстерні храмового живопису та культури в одній зі своїх статей, присвяченій його творчості. Вона залишилася в рукописі, над яким Микола Андрійович працював в останні дні свого життя, але так і не встиг закінчити. Народження молодого таланту він спостерігав мало не з перших його кроків у високе мистецтво. Пилипенко був його студентом, а пізніше, через шість років після закінчення Художнього інституту, під його керівництвом стажувався у творчих майстернях асистентури при Українській академії образотворчого мистецтва і архітектури. Нині колишній учень заступив Стороженка на посаді керівника Майстерні. Але незримий, духовний зв’язок з Учителем особливо відчувається на ювілейній виставці Івана Пилипенка, яка відкрилася в Академії.

Іван Пилипенко на тлі Венеціанської серії пейзажів

тен (наприклад, “Бані в Баку”, 1985 р., “Ангели”, 1995 р.), зокрема й виставлених кілька болгарських і азербайджанських пейзажів являють нам руку нібито зовсім іншого художника. Всі вони виконані в мінорно-важких, темних тонах, від яких віє сумом, тривогою, очікуванням непередбачуваного. Автор пояснював, що для нього то був період не кращого життя і творчості. Тоді, в кінці 1980-х — на початку 1990-х, це було типовим для багатьох митців. Тож його можна зрозуміти, адже кожен

мистецький твір є насамперед віддзеркаленням психофізичного стану митця, що відлунюється на світосприйманні й образотворенні.

1992 року, за допомогою друзів-художників Пилипенку вдалося виїхати до Великобританії, в містечко Челтонхем. (Це вже пізніше стануть звичайними його творчі відрядження в Італію, Німеччину, Францію, Голландію, Норвегію, Китай, Канаду та десятки інших країн). Нові англійські знайомі, які зробили йому виклик і приймали за кордо-

ном, були подружжям. Він — священик, вона — викладачка французької і німецької мов у місцевому коледжі. За два місяці перебування Іван побував у багатьох музеях і галереях, безпосередньо познайомився з давнім і модерним мистецтвом Заходу. Єдине, що заважало, це кепське знання англійської. Яке значення для життєвого успіху і просто людської гідності має бездоганне володіння мовою, чи то рідною чи чужою, він зрозумів на чужині.

Опікуни познайомили його з місцевими українцями-емігрантами. В українському клубі, куди він завітав, господарі одразу запитали: “Українську мову знаєш?”. Для них, що приїхали на чужину півстоліття тому, це було важливо. Як і знання англійської. У Великобританії, розповідали потім земляки, нічого, що стосується оцінки гідності людини, немає другорядного. Особливо — мови. У них дуже важливо правильно говорити по-англійськи. Коли почули, що в нас навіть президенти не знають

мови, не йняли віри. Адже повага до мови — це повага до народу, який довірив тобі кермо державою, серед якого ти народився чи живеш.

Таке шанобливе ставлення і найголовніше — закоріненість у рідну землю відчуваєш у художньо-образній мові Івана Пилипенка. Але не тільки цим зачаровують його полотна. Їхня колірна побудова ґрунтується на півтонах, де в незбагненній тайні неземної імлі зливається внутрішній світ митця з природним.

І знову пригадуються слова його вчителя, Миколи Стороженка. Це він говорив, що Пилипенко “інтуїтивно (це його лад) чує тайну без конфлікту — він пізнає тайну тайн білого і чорного і “видобуває” інкарнат білого з “ворожої” пітьми нерушливого, живину реальності білої плоті, в основі якого образ білого — цього Престолу світла херувимів”. Як тут не згадати китайський живопис, де колір належить до вічно відсутнього, символічного світу. “Туманна імла”, повітряна вуаль, що приховує всі зовнішні просторові орієнтири, слугує своєрідним екраном, який викликає особливе внутрішнє духовне прозріння. Щодо розчинення форми в уювному просторі й нейтральному тлі цілісності загального і деталей, то його нема. Це тому, що художник усе-таки не відкидає в малюнку лінію й декоративність образу. Таким чином усе разом — від задуму до втілення — робить його картини одухотвореними, високоестетичними і витонченими.

Якби Микола Стороженко був присутнім на ювілейній виставці свого учня-наступника, то, напевно, сказав би про нього, як і десять років тому:

— Про свого учня, колегу, про його високу творчість я кажу: Ів-Ан Пилипенко — художник! А що вище? Хіба що: Творець. Творець — то БОГ.

Мистецький фронт Анатолія Гнатюка

— З чого починалася Ваша концертна діяльність?

— Мій викладач у виші, який тоді називався Київський державний театральний інститут ім. І. Карпенка-Карого, Олександр Михайлов говорив, що я обов’язково виступатиму на сцені як співак. Я вдячний за його школу, за те, що він побачив у мені співака і допоміг здійснити мої мрії.

1996 року мій брат народний артист України Микола Гнатюк запропонував разом виконати пісню “Ой, смереко”. Наш спільний виступ мав успіх, а пісня стала популярною. Після цього було чимало виступів і сольних, і колективних. Але хотілося підготувати програму, де б звучала не лише пісня, а щоб це був театралізований, сценічний концерт. До того ж мріяв виступити разом із симфонічним оркестром.

Частково мрію вдалося втілити в життя під час виставки-концерту “Український романс. Ностальгія”, що була представлена в репертуарі Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка. У супроводі оркестру театру (голо-

У Конгрес-холі на Львівській площі столиці відбувся театралізований концерт народного артиста України Анатолія Гнатюка “Червону троянду дарую тобі”, в якому взяв участь Академічний ансамбль пісні і танцю Державної прикордонної служби України. До цього концерту А. Гнатюк ішов 20 років. Сьогодні пан Анатолій гість “СП”.

вний диригент заслужений артист України Володимир Гданський) лунали українські класичні та сучасні романси. Я у виставі грав роль начальника станції і виконував кілька пісень.

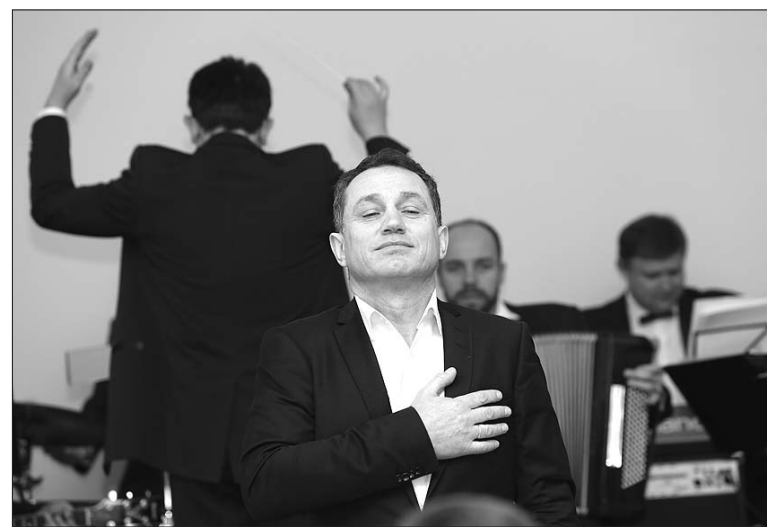
Хотів би подякувати хормейстерові нашого театру, заслуженому артисту України Анатолію Навроцькому. У нього велика школа виховання солістів. Свого часу він виступав у відомому ансамблі “Кобза”.

— Хто допоміг підготувати виставу-концерт “Червону троянду дарую тобі”?

— Доля звела мене з художнім керівником Академічного ансамблю пісні і танцю Державної прикордонної служби України Геннадієм Синьооком. Я розповів йому про свою мрію, і він сказав, що ансамбль хотів би попрацювати над такою програмою.

Театралізований концерт складається з кількох блоків. Одне з центральних місць — це соціальна тематика. Звучать теми “Розстріляного відродження”, героїзм наших воїнів, які боронять Україну на сході, твори про Січових Стрільців, ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС. Пісні чергуються з монологам. Поставив цю програму відомий український режисер, народний артист України Дмитро Чирипюк. Це наша спільна робота з режисером, музикантами оркестру і талановитим балетом.

Завдяки оркестру і балету під час виконання пісні “Троянди на пероні” створюється атмосфера вокзалу; весела пісенька “Качечка” допомогла згадати мюзикл “Містер Сковорода”; “Смереку” я виконував разом із глядачами. Звучали нові твори: “Мої рідні” (муз. Ореста Криси, сл. Володимира Цибулька), “Чарівна квіт-

ка” (муз. Юрія Васильківського, сл. Володимира Буги), “Пісня Остапа Бендера” (муз. Максима Шоренкова) та інші.

Балетмейстер ансамблю, заслужена артистка України Лілія Черноус, підготувала танцювальні номери.

— Скільки тривала підготовка театралізованого концерту?

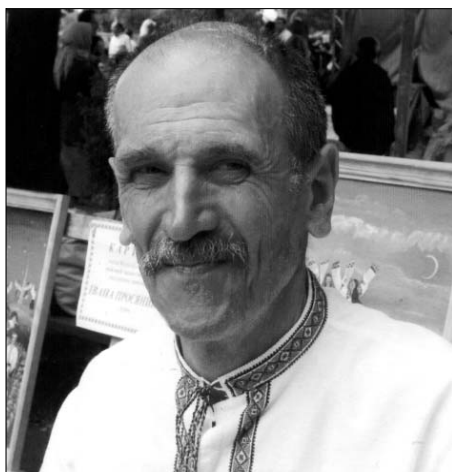
— Півроку. Вперше ми з нею виступили у листопаді минулого року в Центральному клінічному шпиталі Державної прикордонної служби України. Це був важливий іспит, адже серед наших глядачів були воїни АТО. Виступ

сприйняли дуже добре і це надихнуло далі працювати над удосконаленням програми “Червону троянду дарую тобі”. Усі номери програми українськомовні.

— Масте плани щодо подальшої концертної діяльності?

— Нас запросили з цією програмою до Чернівців і Золотоноші. У червні збираємося відвідати Мюнхен (Німеччина). А в подальшій перспективі — створення нових концертів-вистав.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Валерія ОЛЕЙНИКА

Іван ПРОСЯНИК,
зелейник

“Той вічний, хто вважає себе час- точкою приРОди”

Цілющі властивості Латаття білого

Латинська назва — *Nymphaea alba*. Народні: купава біла, водяна лілія, ладний цвіт, маків'янка, маковиця. Родина лататтевих.

Вперше я доторкнувся до цілющих властивостей цієї, без перебільшення, дивовижної рослини, уже у зрілому віці. Матінка мого приятеля, викладачка рідної мови та літератури, користувалася купавою своїх подруг, сільських бабусь при запаленнях жіночих органів, при ерозіях шийки матки. І завжди з безперечним успіхом.

Отож беремо старий (він схожий на бурячок) корінь латаття білого, добре подрібнюємо й чайну ложку його заливаємо 0,5 л окропу. Кип'ятити на окріпному ключі до 10 хвилин у щільно закритій посудині. Настоявати вкृतаним до охолодження. Пити, казала Лідія Степанівна, по три невеликі ковтки 4 рази на день незалежно від їжі, водночас цим же теплим наваром спринцюватися. Бажано в цей час уникати любові. За три тижні недуж покине вас. Можна зробити й горі-

Лік на весь вік

чану настоянку 1:3. 60 % спирт. Два тижні в посудині з темного скла в теплому місці, щоденно збовтуючи. Процідити, вживати по 1 десертній ложці тричі на день, три тижні.

Астма бронхіальна, ра- дикуліт, ревматизм, різ- ні сугубові

Свіжозірвані в середині літа пелюстки 1:3 (60 % спирт) настоюють у темно-

му теплому місці в посудині з темного скла два тижні. І старанно втирають під час приступів кашлю чи болю. Кашель дуже швидко гаситься, біль гаметься.

Хутірське знахарство широко використовує латаття біле при найрізноманітніших недужах (кореневище, квіти і листя). Листя застосовують при нирковій кам'яній недузі, чергуючи з корінням шипшини. Подрібнене листя купави, розпарене в гарячій воді, прикладають на дві-три години до запалених місць на шкірі. Знаючи відунки радять вживати ліки з квітів при надмірній збудженості, безсонні, лихоманливих станах, маткових кровотечах. Проте застерігаю: з рослиною потрібно поводитися вкрай обережно. Вона сильнодіюча й потребує суворого дозування. До того ж снодійна. Ось звідки її беззаспокойливі властивості й народна назва. Кореневище ж, окрім перерахованих, має й протираковий чинник, але застосовується тільки в зборах.

Безсоння. Нервові зриви

І чайну ложку пелюсток залити 250 мл окропу, кип'ятити до 5 хвилин. Настояти вкृतаним до охолодження. Пити, по-

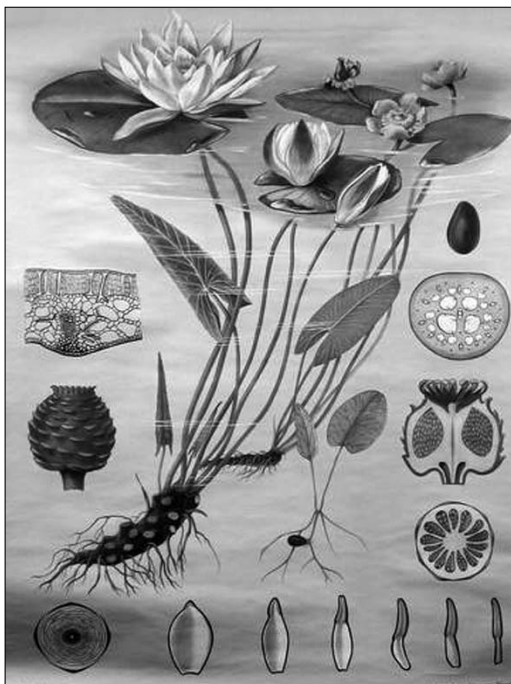
чинаючи з другої половини дня о 15-й, 19-й за годину вживання їжі. А перед сном — через годину після їжі. По 1 столовій ложці два тижні. Тиждень перерва й продовжити лікування глухою кропивою.

Випадання волосся

30—50 грамів кореня залити 3 літрами окропу, кип'ятити до 5 хвилин на слабкому вогні. Настояти вкृतаним до охолодження. Мити голову з яйцем. Сполоснути настоем. Вкृतувати голову полотняним рушником. Двічі в тиждень. Можна водночас втирати настоянку чемериці 1:50 на 60 % спирті. Але потім старанно мити руки, бо ж рослина, особливо часничинки, вкрай отруйна.

Серцева недостатність

Узяти по 2 столові ложки квіток латаття білого та квіток глоду криваво-червоного. Залити 400 мл окропу. Настояти вкृतаним до охолодження. Вживати по 1—2 столові ложки щодві години.

Парша, вугри, виразочки, ластовиння

Дві столові ложки пелюсток латаття залити 400 мл окропу. Настояти ніч вкृतаним. Обмивати тіло.

Омолодження обличчя

Беруть порівну по вазі пелюстки латаття, віск, мед, мляють на окріпному ключі годину. Цідять теплим, втирають в шкіру обличчя ввечері. На 1 годину. Змити теплою водою перед сном. Знайдіть зберігати в холодильнику.

Хутірське лікарство з успіхом застосовує купаву для гасіння статевої збудливості і при різноманітних маткових кровотечах (тут краще чергувати з РОДОВИКОМ, а чи гвоздикою польовою) і навіть при ракових пухлинах. Проте, на мою думку, тут латаття виступає як заспокойливий, беззаспокойливий засіб. Окрім того, квіти напарюють у торбинці й прикладають, утеплюючи, до хворих суглобів. Проте тато називали квіти липи кращим засобом.

В одному цілющому ряду поряд з лататтям білим стоїть і латаття жовте.

Офіційна назва — глечики жовті. Латинська назва — *Nuphar lutea*.

Народні назви: маків корінь, водяні маківки, водяний жовтець, жовті плавунці, латаття жовте, жовта водяна лілія. Родина лататтевих.

Глечики мають схожі, проте дещо й відмінні від купави білої властивості. Ще здавна їх використовували при враженні статевих органів грибковими недугами, вживаючи корінь всередину й для спринцювання. Водночас хутірське лікарство застосовує навар кореня (1 столову ложку добре подрібнити на 300 мл окропу, пити по 1 столовій ложці 3—4 рази на день за 30 хвилин до їжі), при запаленнях травного шляху, лихоманці, захворюваннях шкіри, надмірних місячних, жіночій холодності та статевому безсиллі.

Хоч при останній недузі тато настійно радили вживати звичайну свиріпу під час цвітіння в савати, смак, ліпший редису. Настоянку ж готують із розрахунку 100 г квітучої рослини на 1 л міцної горілки в посудині з темного скла. Настоявати два тижні, щоденно струшуючи, тримати в темряві. Вживати по 1 столовій ложці тричі на день за 15 хвилин до їжі. Випити все без перерви.

Або ж узяти 40 г подрібненого кореня нарциса на 0,5 літра міцної горілки. Настояти так само. Пити по столовій ложці тричі в день за півгодини до їжі. Як закінчиться, по двох тижнях перерви, вживати настоянку гвоздики польової. 30 грамів сухих квітів на 0,5 літра міцної горілки, по столовій ложці тричі на день за півгодини до їжі.

Далі буде.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2017

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 73

на 1 місяць	11 грн 46 коп.	на півроку	65 грн 66 коп.
на 3 місяці	33 грн 68 коп.	на рік	130 грн 12 коп.

Ви — зі “Словом Прогвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ прогвітанської роботи
Надія КИР'ЯН

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Володимир ЖИГУН

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у
ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у квітні — 16 000
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

